שאלה- בעליו עמו סימן שמ"ו [שבוע ו]

שמות פרשת משפטים פרק כב פסוק יג-יד [1]
Optional אור החיים שם [1-2]

מתנ' ב"מ צד. עד גמ' צד: תנן התם [3-4]

<u>Optional טעם הפטור</u>
חינוך מצוה ס' [5]
שו"ת חות יאיר סוף סימן רכג [5]
ערוך השלחן רצא-ו בשם הספורנו [5]

גמ' צז. אמר רבא האי מאן דבעי עד אמר רבא מקרי.... [6]
אפילו מלאכה זוטרא וקטנה יש פטור של שאלה בבעלים מיוחס לריטב"א ד"ה נימא [5]
Optional טל תורה (ר' מאיר אריק זצ"ל) שם [7]

שלחן ערוך חו"מ סימן שמ"ו סעיף א' [8-9]
Optional שכיר יום או קבלן מתי נחשב עמי במלאכתו - ערוך השלחן טו [7]

<u>שאלה בבעילם תלי בשעת שאלה ולא בשעת שבורה ומתה</u>
גמ' צה: אמר רב המנונא עד אביי סבר [10]
שו"ע שם סעיף ב' [9]

<u>נתרצה להיות שואל ועדיין לא התחיל במלאכה</u>
בעלים באמירה תוס צד. ד"ה פרה במשיכה [3]
וי"ח ש"מ בשם הראב"ד [7]

שו"ע שם סעיף ג' [9]
ש"ך ס' א נתיבות א [11]

מקראות גדולות מאורות - ב (שמות) תניך. ירושלים. תשנ"ה. עמוד מס 588 מתוך 986 מהדורה מיוחדת עפ"י מסורת אור החכמה

[ה] (כט) לא תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם צלי אשו ראשו על כרעיו ועל קרבו: (ל) ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר מן הבשר ומן הלחם באש תשרפו: (לא) וכה תאכלו אותו מתניכם חגרים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אותו בחפזון פסח הוא לה׳: (לב) ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני ה׳: (לג) והיה הדם לכם לאות על הבתים אשר אתם שם שם ראיתי את הדם ופסחתי עליכם ולא יהיה בכם נגף למשחית בהכתי בארץ מצרים: (לד) והיום הזה יהיה לכם לזכרון וחגתם אתו חג לה׳ לדרתיכם חקת עולם תחגו אתו: (לה) שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשבתו שאר מבתיכם כי כל אכל חמצת ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד יום השביעי: (לו) ביום הראשון מקרא קדש ויום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם: (לז) ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לדרתיכם חקת עולם: (לח) בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב: (לט) שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם כי כל אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ: (מ) כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבתיכם תאכלו מצות: (מא) ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה׳ מארץ מצרים: (מב) ליל שמרים הוא לה׳ להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה׳ שמרים לכל בני ישראל לדרתם: (מג) ויאמר ה׳ אל משה ואהרן זאת חקת הפסח כל בן נכר לא יאכל בו: (מד) וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אתו אז יאכל בו: (מה) תושב ושכיר לא יאכל בו: (מו) בבית אחת יאכל לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה ועצם לא תשברו בו: (מז) כל עדת ישראל יעשו אתו: (מח) וכי יגור אתך גר ועשה פסח לה׳ המול לו כל זכר ואז יקרב לעשתו והיה כאזרח הארץ וכל ערל לא יאכל בו: (מט) תורה אחת יהיה לאזרח ולגר הגר בתוכם: (נ) ויעשו כל בני ישראל כאשר צוה ה׳ את משה ואהרן כן עשו: (נא) ויהי בעצם היום הזה הוציא ה׳ את בני ישראל מארץ מצרים על צבאתם:

ד׳ אם בכור

(א) ויאמר ה׳ אל משה לאמר: (ב) קדש לי כל בכור פטר רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא: (ג) ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא ה׳ אתכם מזה ולא יאכל חמץ: (ד) היום אתם יצאים בחדש האביב: (ה) והיה כי יביאך ה׳ אל ארץ הכנעני והחתי והאמרי והחוי והיבוסי אשר נשבע לאבתיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש ועבדת את העבודה הזאת בחדש הזה: (ו) שבעת ימים תאכל מצות וביום השביעי חג לה׳: (ז) מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה אתך חמץ ולא יראה אתך שאר בכל גבלתך: (ח) והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה׳ לי בצאתי ממצרים: (ט) והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה׳ בפיך כי ביד חזקה הוצאך ה׳ ממצרים: (י) ושמרת את החקה הזאת לימים מימה: (יא) והיה כי יביאך ה׳ אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבתיך והעברת כל פטר רחם לה׳ וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים לה׳: (יב) וכל פטר חמר תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבניך תפדה: (יג) והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה׳ ממצרים מבית עבדים: (יד) והיה כי הקשה פרעה לשלחנו ויהרג ה׳ כל בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד בכר בהמה על כן אני זבח לה׳ כל פטר רחם הזכרים ובכל בכור בני אפדה: (טו) והיה לאות על ידך ולטטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה׳ ממצרים: (טז) ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלהים פן ינחם העם בראתם מלחמה ושבו מצרימה: (יח) ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים: (יט) ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני ישראל לאמר פקד יפקד אלהים אתכם והעלתם את עצמתי מזה אתכם: (כ) ויסעו מסכות ויחנו באתם בקצה המדבר: (כא) וה׳ הלך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם לילך יומם ולילה: (כב) לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לפני העם:

ה׳ ויבא מחנה מצרים

(א) וידבר ה׳ אל משה לאמר: (ב) דבר אל בני ישראל ויסבו ויחנו לפני פי החירות בין מגדל ובין הים לפני בעל צפון נכחו תחנו על הים: (ג) ואמר פרעה לבני ישראל נבוכים הם בארץ סגר עליהם המדבר: (ד) וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני ה׳ ויעשו כן: (ה) ויגד למלך מצרים כי ברח העם ויהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו: (ו) ויאסר את רכבו ואת עמו לקח עמו: (ז) ויקח שש מאות רכב בחר וכל רכב מצרים ושלשים על כלו: (ח) וחזק ה׳ את לב פרעה מלך מצרים ורדף אחרי בני ישראל ובני ישראל יצאים ביד רמה: (ט) ורדפו מצרים אחריהם וישיגו אתם חנים על הים כל סוס רכב פרעה וחילו על פי החירות לפני בעל צפון: (י) ופרעה הקרב וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם ויראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה׳: (יא) ויאמרו אל משה המבלתי אין קברים במצרים לקחתנו למת במדבר מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים: (יב) הלא זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים לאמר חדל ממנו ונעבדה את מצרים כי טוב לנו עבד את מצרים מאשר נמות במדבר: (יג) ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו את ישועת ה׳ אשר יעשה לכם היום כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראתם עוד עד עולם: (יד) ה׳ ילחם לכם ואתם תחרשון: (טו) ויאמר ה׳ אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו: (טז) ואתה הרם את מטך ונטה את ידך על הים ובקעהו ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה: (יז) ואני הנני מחזק את לב מצרים ויבאו אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו ברכבו ובפרשיו: (יח) וידעו מצרים כי אני ה׳ בהכבדי בפרעה ברכבו ובפרשיו: (יט) ויסע מלאך האלהים הולך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם: (כ) ויבא מחנה מצרים ומחנה ישראל ויהי הענן והחשך ויאר את הלילה ולא קרב זה אל זה כל הלילה: (כא) ויט משה את ידו על הים ויולך ה׳ את הים ברוח קדים עזה כל הלילה וישם את הים לחרבה ויבקעו המים: (כב) ובני ישראל באו בתוך הים היבשה והמים להם חומה מימינם ומשמאלם: (כג) ורדפו מצרים ויבאו אחריהם כל סוס פרעה רכבו ופרשיו אל תוך הים: (כד) ויהי באשמרת הבקר וישקף ה׳ אל מחנה מצרים בעמוד אש וענן ויהם את מחנה מצרים: (כה) ויסר את אפן מרכבתיו ויהי נהגם כבד ויאמרו מצרים אנוסה מפני ישראל כי ה׳ נלחם להם במצרים: (כו) ויאמר ה׳ אל משה נט את ידך על הים ויבאו המים על מצרים על רכבו ועל פרשיו: (כז) ויט משה את ידו על הים ויפן הים לפנות בקר ומצרים נסים לקראתו וינער ה׳ את מצרים בתוך הים: (כח) ויבאו המים וכסו את הרכב ואת הפרשים לכל חיל פרעה הבאים אחריהם בים לא נשאר בהם עד אחד: (כט) ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים והמים להם חומה מימינם ומשמאלם: (ל) ויושע ה׳ ביום ההוא את ישראל מיד מצרים וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים: (לא) וירא ישראל את היד הגדלה אשר עשה ה׳ במצרים ויראו העם את ה׳ ויאמינו בה׳ ובמשה עבדו:

ו׳ אז ישיר

(א) אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה׳ ויאמרו לאמר אשירה לה׳ כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים: (ב) עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארממנהו: (ג) ה׳ איש מלחמה ה׳ שמו: (ד) מרכבת פרעה וחילו ירה בים ומבחר שלשיו טבעו בים סוף: (ה) תהמת יכסיומו ירדו במצלות כמו אבן: (ו) ימינך ה׳ נאדרי בכח ימינך ה׳ תרעץ אויב: (ז) וברב גאונך תהרס קמיך תשלח חרונך יאכלמו כקש: (ח) וברוח אפיך נערמו מים נצבו כמו נד קפאו תהמת בלב ים: (ט) אמר אויב ארדף אשיג אחלק שלל תמלאמו נפשי אריק חרבי תורישמו ידי: (י) נשפת רוחך כסמו ים צללו כעופרת במים אדירים: (יא) מי כמכה באלים ה׳ מי כמכה נאדר בקדש נורא תהלת עשה פלא: (יב) נטית ימינך תבלעמו ארץ: (יג) נחית בחסדך עם זו גאלת נהלת בעזך אל נוה קדשך: (יד) שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת: (טו) אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד נמגו כל יושבי כנען: (טז) תפל עליהם אימתה ופחד בגדל זרועך ידמו כאבן עד יעבר עמך ה׳ עד יעבר עם זו קנית: (יז) תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת ה׳ מקדש אדני כוננו ידיך: (יח) ה׳ ימלך לעלם ועד: (יט) כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים וישב ה׳ עליהם את מי הים ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים: (כ) ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתפים ובמחלות: (כא) ותען להם מרים שירו לה׳ כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים: (כב) ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים: (כג) ויבאו מרתה ולא יכלו לשתת מים ממרה כי מרים הם על כן קרא שמה מרה: (כד) וילנו העם על משה לאמר מה נשתה: (כה) ויצעק אל ה׳ ויורהו ה׳ עץ וישלך אל המים וימתקו המים שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו: (כו) ויאמר אם שמע תשמע לקול ה׳ אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה׳ רופאך: (כז) ויבאו אילמה ושתים עשרה עינת מים ושבעים תמרים ויחנו שם על המים:

ז׳ ויסעו מעין

(א) ויסעו מעין סוף ויבאו כל עדת בני ישראל מדבר סין אשר בין אילם ובין סיני בחמשה עשר יום לחדש השני לצאתם מארץ מצרים: (ב) ויתלונן כל עדת בני ישראל על משה ועל אהרן במדבר: (ג) ויאמרו אלהם בני ישראל מי יתן מותנו ביד ה׳ בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשבע כי הוצאתם אתנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב: (ד) ויאמר ה׳ אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתי אם לא: (ה) והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו והיה משנה על אשר ילקטו יום יום: (ו) ויאמר משה ואהרן אל כל בני ישראל ערב וידעתם כי ה׳ הוציא אתכם מארץ מצרים: (ז) ובקר וראיתם את כבוד ה׳ בשמעו את תלנתיכם על ה׳ ונחנו מה כי תלינו עלינו: (ח) ויאמר משה בתת ה׳ לכם בערב בשר לאכל ולחם בבקר לשבע בשמעו ה׳ את תלנתיכם אשר אתם מתלוננים עליו ונחנו מה לא על נו תלנתיכם כי אם על ה׳: (ט) ויאמר משה אל אהרן אמר אל כל עדת בני ישראל קרבו לפני ה׳ כי שמע את תלנתיכם: (י) והיה כדבר אהרן אל כל עדת בני ישראל ויפנו אל המדבר והנה כבוד ה׳ נראה בענן: (יא) וידבר ה׳ אל משה לאמר: (יב) שמעתי את תלנות בני ישראל דבר אלהם לאמר בין הערבים תאכלו בשר ובבקר תשבעו לחם וידעתם כי אני ה׳ אלהיכם: (יג) והיה בערב ותעל השלו ותכס את המחנה ובבקר היתה שכבת הטל סביבות המחנה: (יד) ותעל שכבת הטל והנה על פני המדבר דק כמכסה על הארץ: (טו) ויראו בני ישראל איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא ויאמר אלהם משה הוא הלחם אשר נתן ה׳ לכם לאכלה: (טז) זה הדבר אשר צוה ה׳ לקטו ממנו איש לפי אכלו עמר לגלגלת מספר נפשתיכם איש אשר באהלו תקחו: (יז) ויעשו כן בני ישראל וילקטו המרבה והממעיט: (יח) ויכל בעמר ולא העדיף המרבה והמשנה לא החסיר איש לפי אכלו לקטו: (יט) ויאמר משה אליהם אל יותר ממנו עד בקר: (כ) ולא שמעו אל משה ויותרו אנשים ממנו עד בקר וירם תולעים והבאיש ויקצף עליהם משה: (כא) ולקטו אתו בבקר בבקר איש כאכל לחמו והחם השמש ונמס: (כב) והיה ביום הששי לקטו לחם משנה שני העמר לאחד ויבאו כל נשיא העדה והגידו למשה: (כג) ויאמר אליהם הוא אשר דבר ה׳ שבתון שבת קדש לה׳ מחר את אפו אשר תאפו ובשלו בשל את בשלו וכל הנותר הניחו לכם למשמרת עד בקר: (כד) ויניחו אתו עד בקר כאשר הורה משה ולא הבאיש ורמה לא היתה בו: (כה) ויאמר משה אכלהו היום כי שבת היום לה׳ היום לא תמצאהו בשדה: (כו) ששת ימים תלקטהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו: (כז) ויהי ביום השביעי יצאו מן העם לקט ולא מצאו: (כח) ויאמר ה׳ אל משה עד אנה מאנתם לשמר מצותי ותורתי: (כט) ראו כי ה׳ נתן לכם השבת על כן הוא נתן לכם ביום הששי לחם יומים שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקמהו ביום השביעי: (ל) וישבתו העם ביום השביעי: (לא) ויקרא בית ישראל את שמו מן והוא כזרע גד לבן וטעמו כצפיחת בדבש: (לב) ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה׳ מלא העמר ממנו למשמרת לדרתיכם למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוצאי אתכם מארץ מצרים: (לג) ויאמר משה אל אהרן קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העמר מן ושים אתו לפני ה׳ למשמרת לדרתיכם: (לד) כאשר צוה ה׳ את משה ויניחהו אהרן לפני העדות למשמרת: (לה) ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד בואם אל ארץ נושבת את המן אכלו עד בואם אל קצה ארץ כנען: (לו) והעמר עשרית האיפה הוא:

ח׳ ויסעו כל עדת

(א) ויסעו כל עדת בני ישראל מדבר סין למסעיהם על פי ה׳ ויחנו ברפידים ואין מים לשתות העם: (ב) ויריב העם עם משה ויאמרו תנו לנו מים ונשתה ויאמר אלהם משה מה תריבון עמדי מה תנסון את ה׳: (ג) ויצמא שם העם למים ויתלונן העם על משה ויאמרו למה זה העלית אתנו מארץ מצרים להמת אתי ואת בני ואת מקני בצמא: (ד) ויצעק משה אל ה׳ לאמר מה אעשה לעם זה עוד מעט ורגמני: (ה) ויאמר ה׳ אל משה עבר לפני העם וקח אתך מזקני ישראל ומטך אשר הכית בו את היאר קח בידך והלכת: (ו) הנני עמד לפניך שם על הצור בחרב והכית בצור ויצאו מימיו ושתה העם ויעש משה כן לעיני זקני ישראל: (ז) ויקרא שם המקום מסה ומריבה על ריב בני ישראל ועל נסותם את ה׳ לאמר היש ה׳ בקרבנו אם אין: (ח) ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים: (ט) ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק מחר אנכי נצב על ראש הגבעה ומטה האלהים בידי: (י) ויעש יהושע כאשר אמר לו משה להלחם בעמלק ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה: (יא) והיה כאשר יניח משה ידו וגבר ישראל ואם יניח ידו וגבר עמלק: (יב) וידי משה כבדו ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה ואהרן וחור תמכו בידיו מזה ומזה ויהי ידיו אמונה עד בא השמש: (יג) ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב: (יד) ויאמר ה׳ אל משה כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים: (טו) ויבן משה מזבח ויקרא שמו ה׳ נסי: (טז) ויאמר כי יד על כס יה מלחמה לה׳ בעמלק מדר דר:

ט׳ וישמע יתרו

(א) וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה׳ את ישראל ממצרים: (ב) ויקח יתרו חתן משה את צפורה אשת משה אחר שלחה: (ג) ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר גר היתי בארץ נכריה: (ד) ושם האחד אליעזר כי ואלהי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה: (ה) ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הוא חנה שם הר האלהים: (ו) ויאמר אל משה אני חתנך יתרו בא אליך ואשתך ושתי בניה עמה: (ז) ויצא משה לקראת חתנו וישתחו וישק לו איש לרעהו וישאלו איש לרעהו לשלום ויבאו האהלה: (ח) ויספר משה לחתנו את כל אשר עשה ה׳ לפרעה ולמצרים על אודת ישראל את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם ה׳: (ט) ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה׳ לישראל אשר הצילו מיד מצרים: (י) ויאמר יתרו ברוך ה׳ אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים: (יא) עתה ידעתי כי גדול ה׳ מכל האלהים כי בדבר אשר זדו עליהם: (יב) ויקח יתרו חתן משה עלה וזבחים לאלהים ובא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני האלהים: (יג) ויהי ממחרת וישב משה לשפט את העם ויתיצב העם על משה מן הבקר עד הערב: (יד) וירא חתן משה את כל אשר הוא עשה לעם ויאמר מה הדבר הזה אשר אתה עשה לעם מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן בקר עד ערב: (טו) ויאמר משה לחתנו כי יבא אלי העם לדרש אלהים: (טז) כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתי את חקי האלהים ואת תורתיו: (יז) ויאמר חתן משה אליו לא טוב הדבר אשר אתה עשה: (יח) נבל תבל גם אתה גם העם הזה אשר עמך כי כבד ממך הדבר לא תוכל עשתו לבדך: (יט) עתה שמע בקולי איעצך ויהי אלהים עמך היה אתה לעם מול האלהים והבאת אתה את הדברים אל האלהים: (כ) והזהרתה אתם את החקים ואת התורות והודעת להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון: (כא) ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלהים אנשי אמת שנאי בצע ושמת עליהם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות: (כב) ושפטו את העם בכל עת והיה כל הדבר הגדול יביאו אליך וכל הדבר הקטן ישפטו הם והקל מעליך ונשאו אתך: (כג) אם את הדבר הזה תעשה וצוך אלהים והעמדת לעמד ואל המקום הזה גם כל העם הזה על מכונו יבא: (כד) וישמע משה לקול חתנו ויעש ככל אשר אמר: (כה) ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל ויתן אתם ראשים על העם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות: (כו) וישפטו את העם בכל עת את הדבר הקשה יביאון אל משה כל הדבר הקטן ישפטו הם: (כז) וישלח משה את חתנו וילך לו אל ארצו:

י׳ בחדש השלישי

(א) בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני: (ב) ויסעו מרפידים ויבאו אל מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר: (ג) ומשה עלה אל האלהים ויקרא אליו ה׳ מן ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל: (ד) אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי: (ה) ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והיתם לי סגלה מכל העמים כי לי כל הארץ: (ו) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל: (ז) ויבא משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם את כל הדברים האלה אשר צוהו ה׳: (ח) ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה׳ נעשה וישב משה את דברי העם אל ה׳: (ט) ויאמר ה׳ אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור שמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם ויגד משה את דברי העם אל ה׳: (י) ויאמר ה׳ אל משה לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלתם: (יא) והיו נכנים לשלשת הימים כי ביום השלישי ירד ה׳ לעיני כל העם על הר סיני: (יב) והגבלת את העם סביב לאמר השמרו לכם עלות בהר ונגע בקצהו כל הנגע בהר מות יומת: (יג) לא תגע בו יד כי סקול יסקל או ירה יירה אם בהמה אם איש לא יחיה במשך היובל המה יעלו בהר: (יד) וירד משה מן ההר אל העם ויקדש את העם ויכבסו שמלתם: (טו) ויאמר אל העם היו נכנים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה: (טז) ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קלת וברקים וענן כבד על ההר וקול שופר חזק מאד ויחרד כל העם אשר במחנה: (יז) ויוצא משה את העם לקראת האלהים מן המחנה ויתיצבו בתחתית ההר: (יח) והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה׳ באש ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאד: (יט) והי קול השופר הולך וחזק מאד משה ידבר והאלהים יעננו בקול: (כ) וירד ה׳ על הר סיני אל ראש ההר ויקרא ה׳ למשה אל ראש ההר ויעל משה: (כא) ויאמר ה׳ אל משה רד העד בעם פן יהרסו אל ה׳ לראות ונפל מהם רב: (כב) וגם הכהנים הנגשים אל ה׳ יתקדשו פן יפרץ בהם ה׳: (כג) ויאמר משה אל ה׳ לא יוכל העם לעלת אל הר סיני כי אתה העדת בנו לאמר הגבל את ההר והקדשתו: (כד) ויאמר אלו ה׳ לך רד ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים והעם אל יהרסו לעלת אל ה׳ פן יפרץ בהם: (כה) וירד משה אל העם ויאמר אלהם:

יא׳ וידבר אלהים

(א) וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר: (ב) אנכי ה׳ אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים: (ג) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני: (ד) לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים מעל ואשר בארץ מתחת ואשר במים מתחת לארץ: (ה) לא תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי ה׳ אלהיך אל קנא פקד עון אבת על בנים על שלשים ועל רבעים לשנאי: (ו) ועשה חסד לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי: (ז) לא תשא את שם ה׳ אלהיך לשוא כי לא ינקה ה׳ את אשר ישא את שמו לשוא: (ח) זכור את יום השבת לקדשו: (ט) ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך: (י) ויום השביעי שבת לה׳ אלהיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך: (יא) כי ששת ימים עשה ה׳ את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בם וינח ביום השביעי על כן ברך ה׳ את יום השבת ויקדשהו: (יב) כבד את אביך ואת אמך למען יארכון ימיך על האדמה אשר ה׳ אלהיך נתן לך: (יג) לא תרצח: (יד) לא תנאף: (טו) לא תגנב: (טז) לא תענה ברעך עד שקר: (יז) לא תחמד בית רעך לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו שורו וחמרו וכל אשר לרעך: (יח) וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים וקול השופר ואת ההר עשן וירא העם וינעו ויעמדו מרחק: (יט) ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר אלהים עמנו פן נמות: (כ) ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו: (כא) ויעמד העם מרחק ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים: (כב) ויאמר ה׳ אל משה כה תאמר אל בני ישראל אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם: (כג) לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם: (כד) מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את עלתיך ואת שלמיך את צאנך ואת בקרך בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך: (כה) ואם מזבח אבנים תעשה לי לא תבנה אתם גזית כי חרבך הנפת עליה ותחללה: (כו) ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו:

יב׳ ואלה המשפטים

(א) ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם: (ב) כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשביעית יצא לחפשי חנם: (ג) אם בגפו יבא בגפו יצא אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו: (ד) אם אדניו יתן לו אשה וילדה לו בנים או בנות האשה וילדיה תהיה לאדניה והוא יצא בגפו: (ה) ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדני את אשתי ואת בני לא אצא חפשי: (ו) והגיש אדניו אל האלהים והגיש אל הדלת או אל המזוזה ורצע אדניו את אזנו במרצע ועבדו לעלם: (ז) וכי ימכר איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים: (ח) אם רעת בעיניו אדניה אשר לו לא יעדה ופדה לעם נכרי לא ימשל למכרה בבגדו בה: (ט) ואם לבנו יעדנה כמשפט הבנות יעשה לה: (י) אם אחרת יקח לו שארה כסותה ועונתה לא יגרע: (יא) ואם שלש אלה לא יעשה לה ויצאה חנם אין כסף: (יב) מכה איש ומת מות יומת: (יג) ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה: (יד) וכי יזד איש על רעהו להרגו בערמה מעם מזבחי תקחנו למות: (טו) ומכה אביו ואמו מות יומת: (טז) וגנב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת: (יז) ומקלל אביו ואמו מות יומת: (יח) וכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרף ולא ימות ונפל למשכב: (יט) אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה רק שבתו יתן ורפא ירפא: (כ) וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט ומת תחת ידו נקם ינקם: (כא) אך אם יום או יומים יעמד לא יקם כי כספו הוא: (כב) וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה וילדו ילדיה ולא יהיה אסון ענוש יענש כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפללים: (כג) ואם אסון יהיה ונתת נפש תחת נפש: (כד) עין תחת עין שן תחת שן יד תחת יד רגל תחת רגל: (כה) כויה תחת כויה פצע תחת פצע חבורה תחת חבורה: (כו) וכי יכה איש את עין עבדו או את עין אמתו ושחתה לחפשי ישלחנו תחת עינו: (כז) ואם שן עבדו או שן אמתו יפיל לחפשי ישלחנו תחת שנו: (כח) וכי יגח שור את איש או את אשה ומת סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו ובעל השור נקי: (כט) ואם שור נגח הוא מתמול שלשם והועד בבעליו ולא ישמרנו והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת: (ל) אם כפר יושת עליו ונתן פדון נפשו ככל אשר יושת עליו: (לא) או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו: (לב) אם עבד יגח השור או אמה כסף שלשים שקלים יתן לאדניו והשור יסקל: (לג) וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו ונפל שמה שור או חמור: (לד) בעל הבור שלם יתן כסף לבעליו והמת יהיה לו: (לה) וכי יגף שור איש את שור רעהו ומת ומכרו את השור החי וחצו את כספו וגם את המת יחצון: (לו) או הודע כי שור נגח הוא מתמול שלשם ולא השמרו בעליו שלם ישלם שור תחת השור והמת יהיה לו:

יג׳ כי יגנב

(א) כי יגנב איש שור או שה וטבחו או מכרו חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה: (ב) אם במחתרת ימצא הגנב והכה ומת אין לו דמים: (ג) אם זרחה השמש עליו דמים לו שלם ישלם אם אין לו ונמכר בגנבתו: (ד) אם המצא תמצא בידו מן השור עד חמור עד שה חיים שנים ישלם: (ה) כי יבער איש שדה או כרם ושלח את בעירה ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם: (ו) כי תצא אש ומצאה קצים ונאכל גדיש או השדה אשר כי יבער את הבערה שלם ישלם: (ז) כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמר ונגנב מבית האיש אם יימצא הגנב ישלם שנים: (ח) אם לא יימצא הגנב ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו: (ט) על כל דבר פשע על שור על חמור על שה על שלמה על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה עד האלהים יבא דבר שניהם אשר ירשיעון אלהים יכפל לרעהו: (י) כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמר ומת או שבר או נשבה אין רואה: (יא) שבועת ה׳ תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו במלאכת רעהו ולקח בעליו לא ישלם: (יב) ואם גנב יגנב מעמו ישלם לבעליו: (יג) אם טרף יטרף הביאהו עד הטרפה לא ישלם: (יד) וכי יישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת בעליו אין עמו שלם ישלם: (טו) אם בעליו עמו לא ישלם אם שכיר הוא בא בשכרו: (טז) וכי יפתה איש בתולה אשר לא ארשה ושכב עמה מהר יהרנה לו לאשה: (יז) אם מאן מאן אביה לתתה לו כסף ישקל כמהר הבתולת: (יח) מכשפה לא תחיה: (יט) כל שכב עם בהמה מות יומת: (כ) זבח לאלהים יחרם בלתי לה׳ לבדו: (כא) וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים: (כב) כל אלמנה ויתום לא תענון: (כג) אם ענה תענה אתו כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו: (כד) וחרה אפי והרגתי אתכם בחרב והיו נשיכם אלמנות ובניכם יתומים: (כה) אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה כו׳ נשך לא תשיתון עליו נשך: (כו) אם חבל תחבל שלמת רעך עד בא השמש תשיבנו: (כז) כי היא כסתו לבדה היא שמלתו לעורו במה ישכב והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני: (כח) אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר: (כט) בכורך ומלאך לא תאחר בכר בניך תתן לי: (ל) כן תעשה לשורך לצאנך שבעת ימים יהיה עם אמו ביום השמיני תתנו לי: (לא) ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשליכון אתו:

יד׳ לא תשא

(א) לא תשא שמע שוא אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס: (ב) לא תהיה אחרי רבים לרעות ולא תענה על ריב לנטות אחרי רבים להטות: (ג) ודל לא תהדר בריבו: (ד) כי תפגע שור אויבך או חמרו תועים השב תשיבנו לו: (ה) כי תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזב עזב תעזב עמו: (ו) לא תטה משפט אביונך בריבו: (ז) מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג כי לא אצדיק רשע: (ח) ושחד לא תקח כי השחד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים: (ט) וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם ב

גְּבַר בְּתוּלְתָּא דְּלָא מְאָרְסָא וְיִשְׁמַשׁ עִמָּהּ מַפְּרְנָא יַפְּרִין יָתָהּ לֵיהּ לְאִינְתּוּ: מז אֵין לָא חַמְיָא לֵיהּ אוֹ דְּלָא יְצִבֵי אָבוּהָא לְמִתְבָּהּ לֵיהּ כְּסַף חַמְשִׁין סַלְעִין יִתְקְנֵם הֵי כְּמִפְרוֹנֵי בְּתוּלְתָּא: יז עַמֵּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל עֲבִיד חַרְשׁוּתָא

פי' יונתן

ספרנא. פי' מהכתובה כי כן לשון סגנ' פ' מגילת הלשה גוכה פורגא מהם פרש"י כתובה ומגלה הרגה בדרש"ל: (מז) אין לא חמיא. פי' אם אינה לאביה לו:

רמב"ן

כמו שהזכירו חכמים סעודת סבלונות (פסחים מט.). ופירוש מהר ימהרנה לו לאשה, שישלח לה סבלונות וצרכי חופה להיות לו לאשה, רמז שהם יכולים לעכב. ואמר הכתוב בלשון הזה ולא אמר שיקחנה לו, כי אין מצוה עליו שישאנה רק אם רצה, ואם לא יחפוץ בה מתחלה יפרע. ואחרי כן אמר שאם ימאן אביה לתתה לו, שישקול על ידו כסף כמהר אשר יתנו האנשים לבתולות הנשואות להם, והטעם כי פסלה בעיני הבחורים ויצטרך אביה להרבות לה מתן והם לא יתנו לה מהר וראוי הוא שיפרענו המפתה:

ואמרו רבותינו (כתובות י.) כי ענין המהר הזה הוא נקצב בענין האונס (דברים כב כט) כי הוא חמשים כסף, ודין האונס והמפתה שוין בזה, אבל חלק הכתוב בין אונס למפתה ששם נאמר ולו תהיה לאשה לא יוכל שלחה כל ימיו. והטעם, כי דרך ארץ להיות בחורי חמד מפתים בתולות, בנות הגדולים היפות, ואיננו הגון שיהא חוטא נשכר, ולכן פירש שלא ישאנה על כרחם וישלם להם. ובעבור שגם היא חטאה בדבר לא נתן עליו ענש שישאנה על כרחו ודי שישלם הקנס. ואחרי שישאנה לדעתה ודעת אביה הרי היא עמו ככל הנשים, אין לה עליו כתובה בתורה. וכן דרך בני הגדולים לאנוס בנות הפחותים במעלה אשר אין להם כח כנגדם, ולכן אמר באונס ולו תהיה לאשה, על כרחו:

ועל דעת רבותינו (כתובות לט:) גם שם בין היא בין אביה יכולין לעכב כי איננו הגון שיקחנה על כרחם, ויעשה עמה שתי רעות, ופעמים שתהיה נכבדת מממון ולא יתכן שתתבזה בחטאו, והמשפט הישר שיהיו הנשואין בידה ולא בידו, שהוא ישאנה על כרחו שלא יהיו בנות ישראל הפקר לבעלי הזרוע. והנה הדין הזה איננו רק בנערה כדין האונס, אבל שם פירש הכתוב כי ימצא איש נערה בתולה (דברים כב כח), וכאן לא הזכיר נערה, והטעם, כי הנערה הנזכרת שם אינו אלא להוציא את הבוגרת שהיא אשה, אבל הקטנה גם היא בכלל, וכאן לא הוצרך להוציא את הבוגרת, כי בידוע שהמפתה הבוגרת שלא ישלם כלום כי מדעתה עשה, והאב אין לו בבתו שום זכות אחרי ימי הנערים, כדכתיב (במדבר ל יז) בנעוריה בית אביה. ואמר כאן אם מאן ימאן אביה לתתה לו, לרמוז שהוא הנותן אותה לאיש, שהוא זכאי בכסף קדושיה בקטנה ונערה, כמו שדרשו כל שבח נעורים לאביה (קידושין ג:), אבל באונס הוצרך לכתוב נערה להוציא את הבוגרת, כי היה עולה על דעתינו שישלם אליה, אלא שגזרת הכתוב היא. והטעם, כי בעמדה

על דעתה תשמר מאונס:

ור"א אמר מהר לשון קישור, וכן ירבו עצבותם אחר מהרו (תהלים טז ד), ואיננו נכון, אבל הוא כמו שביארתי מדברי רבותינו ז"ל. ועל דעתי אחר מהרו, שהיו נמהרי לב לאל אחר ללכת אחריו במהירותם בלי השגחה ובלי דעת. ובדברי המדקדקים (הרד"ק בספר השרשים שרש אחר) שנתנו מהר לאל אחר, והטעם

שנתנו לו זבח ומנחה:

יז. מכשפה לא תחיה. אמר למעלה בכל חייבי מיתות מות יומת (לעיל יד טז, כא יב), והטעם שהוא חייב

בעל הטורים

(יז) מכשפה. פותיות המכשף מ' הפיש וא' הפשה אלא שדבר הכתוב בנקבה. וסמיך ליה כל שוכב עם בהמה שרוב עניות ע"י כשפים. ד"א רמז לגלגם הקופס שעכב עם אתונו. פ"ת כל שוכב ומיכא עם

רשב"ם

(מו) **אשר לא ארשה.** שאם ארשה חייב סקילה כדכתיב במשנה תורה: מהר יסהרנה. כמוהר הבתולות. חמשים כסף באונס את הבתולה ונתן לאבי הנערה חמשים כסף. והוא הדין למפתה: (יז) **מכשפה לא תחיה.** לפי שדרך נשים כשפניות לעשות מעשיהם

אור החיים

על מה שכתוב בתורה בדרך זה, כמונן מההיא דאמר שמואל בתמכת מכות (ג:) על מנת אלא תמטנו שביעית אין שביעית משמטתו, ואמרו ז"ל שהטעם הוא שכל תנאי שבממון קיים, ובמלאות שלפיהן כאלו התנה בפירוש על

מנחת שי

(מו) יסהרנה לו. הלמ"ד בדגש:

עִם־בְּהֵמָה מוֹת יוּמָת: ס יט זֹבֵחַ לֵאלֹהִים יָחֳרָם בִּלְתִּי לַיהוָה לְבַדּוֹ: כ וְגֵר לֹא־תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי־גֵרִים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ

עם בְּעִירָא אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל: יט דְּדַבַּח לְטַעֲוַת עַמְמַיָּא יִתְקְטֵל אֶלָּהֵן לִשְׁמָא דֵּיוֵי בִּלְחוֹדוֹהִי: כ וְגִיּוֹרָא לָא תוֹנוּן וְלָא תְעִיקוּן לֵיהּ אֲרֵי דַיָּרִין הֲוֵיתוּן בְּאַרְעָא דְּמִצְרָיִם:

תולדות אהרן זבח לאלהים. גיטין נז: סנהדרין ס: בלתי לה' לבדו. סוכה מה: סנהדרין סג. וגר לא תונה. מציעא נח: נט:

שפתי חכמים

פ וכמוהו כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומת: ע מדלא כתיב ביה עובד לאלהים בזביחה יחרם ש"מ אפי' אין העבודה שלו קאמר עכ"ל רש"י שם: פ פי' בשלא כדרכה אבל בכדרכה פי' שבעודת' בכך מאיכה יעבדו הגרים נפקא שהן כולם במיתה כמו שפרש"י בפרשת ראה בפסוק איכה יעבדו וגו': צ וכי גרים הייתם שב על לא תונו לבדו שהוא באונאת דברים אבל אינו סבה למניעת

רש"י

אלא שדבר הכתוב נהווה שהנשים מצויות מכשפות: (יח) (פ"ל) **כל שוכב עם בהמה מות יומת.** נמקילה רומע מנרנעת שנמות נהן דמיהם פס): **(יט) לאלהים.** לעבודת כוכבים. מילו היה נקוד לאלהים (הלמ"ד בגירי) היה צריך לפרש ולכתוב אחרים עכשיו שאמר לאלהים אין צריך לפרש אחרים שכל למ"ד וכי"ת וה"ל המשמשות בלשון הוראה אם נקוד בחטף (ר"ל בשוא) כגון למלך למדבר לעיר צריך לפרש לאיזה מלך (לאיזה מדבר) לאיזה עיר וכן למלכים ולרגלים בחיר"ק צריך לפרש לאיזה ואם אינו מפרש כל מלכים בשמעם וכן לאלהים כל אלהים בשמעם אפי' קודש אבל כשהיא נקודה בפתח כמו למלך למדבר לעיר (פתח וקמץ ענין אחד בענין זה וגם י"ל בדרך אחר כמ"ש בדקדוקי רש"י. עיין בו) נודע באיזה מלך מדבר וכן לעיר נודע באיזה עיר מדבר וכן לאלהים לאותם שהוזהרתם עליהם במ"ל כיולא בו אין כמוך באלהים[א] לפי שלא פירש הולך לינקד פתח: **יחרם.** יומת. **פ** למה נאמר יחרם והלא כבר נאמרה בו מיתה במ"ל והולאת את האיש ההוא או את האשה ההיא וגו'[ב] אלא לפי שלא פירש על איזו עבודה חייב מיתה שלא תאמר כל עבודות במיתה בא ופירש לך כאן זובח לאלהים יחרם לומר לך מה זביחה עבודה הנעשית בפנים לשמים אף אני מרבה המקטיר והמנסך שהם עבודות בפנים וחייבין עליהם לכל עבודה שבדרכה לעבודה בכך בין שאין דרכה לעבודה **צ** בכך אבל שאר עבודות כגון המכבד והמרבץ והמגפף **פ** והמנשק אינו במיתה אלא באזהרה: (כ) **וגר לא תונה.** אונאת דברים (קונטרלי"ר בלע"ז) כמו והאכלתי את מוניך את בשרם[ג]: **ולא תלחצנו.** בגזלת ממון: **כי גרים הייתם.** אם הוינתו אף הוא יכול צ להונותך ואומר לך אף אתה מגרים באת מוס

א תהלים פו ב זכריה יד ג ישעיה מט

אור החיים

הדבר, ממה שקבע עונשין לכל העובר על הפקודים, ועוד לו שהוסיף להשביעם על הדבר, כ' יש לך לדעת, כי שופטי ארץ לא יפטרו כל החיובים, אלא מעט מהרבה, וכל המשפטים, הטופל כל הארץ יפטרו בלבד, ומי יאמר כי הפושע בנכסי רעהו והוא בבעלים, אלא יפטרהו הטופל כמו שהוא שופט כמה שפטורין בדיני אדם, וחייבים בדיני שמים וכו', וכמו שפירשתי למעלה (לעיל כא יב) בפסוק מות יומת, כי לא לכל מחוייבי מיתה יצו ה' לשופטי ארץ להרוג וכו', ומאלא כיולא בזה אמר ה' כי שומר חנם ושומר שכר ושואל פטורין בהקדשות ואפילו פשעו, ואפילו לרמב"ם שאלה לחייב בפשיעה בקרקעות ובעבדים, נראה מדבריו כי יודה בהקדשות שפטור גם בפשיעה, מעטם

מבין המצות למהר"ם אבוהב ז"ל

[מג] (לאו לג) שלא להונות לגר צדק בדברים שנאמר וגר לא תונה:

[מד] (לאו לד) שלא להונות גר צדק בממון שנאמר ולא תלחצנו:

השוכר את הפועלים פרק שביעי בבא מציעא צד.

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [קדושין יט: וש"נ], ב) [לעיל נח. מחוטות נו. קדושין יט: בכא כמלא קלו: [גיטין פד:], ג) [עיין תוספות מחוטות נו. סוף ד"ה הרי זו שהשיגו על פירש"י דהכא], ד) [לעיל טו. וש"נ], ה) עי' תוס' כתובות נד: ד"ה אף על פי, ו) גיטין פד. ז) [עיין תוספות גיטין פד. ד"ה על מנת], ח) גיטין עה., ט) עי' לקמן צט., י) לקמן צה., כ) ועי' תוס' ב"ב מג: ד"ה דאמר.

גליון הש"ס

גמ' ומתנה ש"ש. בתוס' לעיל נח. ד"ה אר"י היה לסם הגירסא סה ס"ס וכן הוא בהגהת אשרי כאן. ולגירסתנו ס"ס י"ל דלכתחלה נקט הכי אף ד"ל דלאו מסס דנפק קלא עכ"ל כמ"ש בהגהת אשרי: שם בההיא הנאה. עיין לעיל דף נח. תוס' ד"ה אר"י:

תורה אור השלם

א) אִם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יְשַׁלֵּם אִם שָׂכִיר הוּא בָּא בִּשְׂכָרוֹ: [שמות כב, יד]

הגהות וציונים

א) ראשונים וכת"י זוקתא. וכ"ה ברש"י דפר"י: ב) [ע"ין תוס' לעיל נח ע"א ד"ה אמר ר"י וכן בהרא"ש איתא שומר חנם וכן בהג"מ שם דדוקא בש"ח שייך בההיא הנאה כו'] (גליון): ג) בראשונים ובכת"י נוסף בדברים: ד) נראה דרש"י גורס בגמ' כהגי' בכמה כת"י אפילו תימא ר"מ (במקום "אלא כולה ר"מ היא") וכ"ה בשיטמ"ק ע"ש: ה) מהרש"א (גליון): ו) נדצ"ל דדוקא: ז) צ"ל של פיסוק קודם מלאכה (מהר"ם, עיי"ש) וברש"ש כתב דצ"ל של קודם עסק מלאכה, עיי"ש (וכ"ה בכת"י ובתוס' הרא"ש):

עין משפט נר מצוה

קיח א ממי' פ"ג מהל' שכירות הל' ה סמג עשין פנו טוש"ע מ"מ סי' שג סעיף ז:
קיט ב ממי' פ"ב שם הל' ט סמג עשין שם טוש"ע מ"מ סי' לח סעיף ה:
קכ ג [ממי' שם] סמג שם טוש"ע מ"מ סי' שם סעיף ח:
קכא ד ממי' פ"ו מה' אישות הל' ט ופ"ב הל' ז סמג עשין ממ טוש"ע אה"ע סי' לח סעיף ה בהג"ה:
קכב ה ז ממי' שם פ"ו הל' ב טוש"ע שם סעיף ב:
קכג ז ממי' שם הל' ט ופ"ב מהל' שכירות הל' ט סמג עשין פנו טוש"ע מ"מ סי' לח סעיף ה:
קכד ח ט ממי' פ"ב מהל' שכירות הל' ט סמג עשין פנו טוש"ע מ"מ סי' לח סעיף כו:
קכה י ממי' פ"ו מהל' אישות הל' ז סמג עשין ממ טוש"ע אה"ע סי' לח סעיף ב ופי' סמג סעיף יב:
א כ ממי' פ"ח מהל' שכירות הל' ג ופ"ב מהל' שאלה ופקדון הל' ח סמג עשין פנו טוש"ע מ"מ סי' שמו סעיף ח:
ב ל ממי' פ"ח שם ופ"ב שם טור וש"ע שם סעיף ב:

ליקוטי רש"י

וכל תנאי שיש מעשה בתחילתו תנאו בטל. דנעינן תנאי קודם למעשה מדלא אמר תנו לסם אם יעבדו משמע דאם אמר סכי לא אתי מנאה ומבטל מעשה דממנה דקדמיה [קדושין סא.]. שאר. מזון. ועונה. משמע. מקודשת ותנאו בטל. דאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה והוי קידושי המעשה מעשה והתנאי כמאן דליתיה דכמעשה בלא תנאי דמי [רשב"ם ב"ב קכו:]. דברי ר"מ. דאמר מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל אפי' בדבר שבממון. ר"י אומר בדבר שבממון. כגון שאר וכסות ניתן לממילה וסר מתלה אבל עונה שהיא נער הגוף לא ניתן לממילה. [לעיל נא.]. שאר וכסות אבל עונת תשמיש מצוה היא ונערא דגופא הוא [רשב"ם ב"ב שם]. דניתן לתמילה הוי תנאי קיים אבל עונה לנערא דגופא הוא לא אימיהיב לתמילה [קידושין יט.]. תנאו קיים. הקדושין קדושין ויש לה עליו עונה אבל לא שאר וכסות [רשב"ם ב"ב שם]. כמפליגה. דוחה דותה לנערה בדברי הבאי [גיטין פד.]. אם בעליו עמו. בין שהוא באותה מלאכה בין שהוא במלאכה אחרת היה עמו בשעת שאלה אינו צריך להיות עמו בשעת שכירה ומיתה [שמות כב, יד].

איבא סיפא כל תנאי שיש מעשה בתחילתו תנאו בטל אתאן לר' מאיר. הכא משמע דלא כפי' הקונטרס דפי' בסוף פרק מי שאחזו (גיטין דף עה. ד"ה משום) דאפילו רבנן דרבי מאיר מודו דבעינן תנאי קודם למעשה גבי הא דקאמר אלא אמר רבא משום דהוי מעשה קודם לתנאי:

אמר רב נחמן בר יצחק מתני' נמי דיקא כו'. ולא"ת מאי קמ"ל רב נחמן הא רב אמר לעיל זו דברי ר' יהודה בן תימא ועוד מה שייך דיקא מה שהוא בהדיא ואיכא למימר דלא שמיע ליה לרב ושייך נמי דיקא כיון שאינו בפירוש במשנה אבל קשה דהוה ליה למימני כל אלו אפשר לו לקיים תנאו בטל כי איך דריש ונראה לומר [עוד] דרב נחמן הוה ידע להא דרב ומפרש מגליה לרב דמתניתין כוותיה דהא איכא למימר דאתי ככולי עלמא וקאי אריש דקתני כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ויש"ב טעמא משום דכל תנאי שאפשר לקיימו בסופו דוקא הוי תנאו קיים אבל מתנה על מה שכתוב בתורה אמי אפשר לו לקיימו תנאו בטל והתנה עליו מתחילתו נמי קאי אריש דקתני וכל שיש בו מעשה מתחילתו תנאו בטל דוקא המתנה עליו מתחילתו תנאו קיים שהתנאי קודם למעשה ודייק דאתיא כרבי יהודה בן תימא מדקתני כל דאי סיומא דריש הוא לא הוה ליה למיתני כל אלא ואם אפשר לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו תנאו קיים אלא ודאי סיפא מילתא באפי נפשיה הוא ושוב חידוש אתא לאתמוטינן אם כן ודאי אתא למילך אפשר אין לא אפשר לא ופי' רבינו שמואל אין נראה לר"י כלל לכך לא כתבתיו:

הדרן עלך השוכר את הפועלים

השואל את הפרה:

(שיין לע"ב) **פרה** במשיכה ובעלים באמירה. הק' ריב"ם דאמר לקמן בפירקין (דף לז.) שאלה טבחא ואומנא וספר מתא כולהו בעידן עבידתייהו כשאלה בבעלים דמו משמע דשאלה בעידן עבידתייהו לא הוי שאלה בבעלים וי"ל דאלו דוקא בעידן עבידתייהו אלא בשעת הליכתן או אפילו מזומנים עצמן לילך ולעשות משוב בעידן עבידתייהו אבל ודאי משעת אמירה של קודם פסק מלאכה לא חשוב שאילה בבעלים כדאמרינן בס"פ האומנין (לעיל דף פא.) לסוף איגלאי מילתא דהיא שעתא שכרא הוי שתי ולא הוי הכיעה בבעלים:

תנן כך וכך גברי איכא בהדן כך וכך כלבי איכא בהדן כך וכך זוקתא[א] פסיקא לן ואזל ושקל מיניה מאי א"ל[ב] הרי הוליכן למקום גדודי חיה ולסטים: **מתני'** [ג]מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה והשואל להיות פטור מלשלם [ד]גושא שכר והשוכר להיות פטורין משבועה ומלשלם[ה] [ד]כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל [ו]וכל תנאי שיש מעשה בתחילתו תנאו בטל [ז]וכל שאפשר לו לקיימו בסופו והתנה עמו מתחילתו תנאו קיים: **גמ'** אמאי מתנה על מה שכתוב בתורה הוא וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל הא מני ר' יהודה היא דאמר [ח]דבר שבממון תנאו קיים [ט]דתניא האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת ותנאו בטל דברי ר"מ רבי יהודה אומר בדבר שבממון תנאו קיים ומי מצית מוקמת לה כר' יהודה אימא סיפא כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל אתאן לר"מ הא לא קשיא לעולם ר' יהודה היא וסיפא בדבר שאינו של ממון אימא סיפא כל תנאי שיש בו מעשה בתחילתו תנאו בטל מאן שמעת ליה דאית ליה הא סברא ר"מ דתניא אבא חלפתא איש כפר חנניא אמר משום ר"מ תנאי קודם למעשה הרי זה תנאי מעשה קודם לתנאי אינו תנאי אלא כולה ר"מ היא ושאני הכא [י]דמעיקרא לא שעבד נפשיה תנא [כ]ומתנה שומר שכר[ל] להיות כשואל במאי בדברים אמר שמואל [מ] בשקנו מידו[נ] ור' יוחנן אמר אפילו תימא [ס]בשלא קנו מידו [ע]בההיא הנאה דקא נפיק ליה קלא דאיניש מהימנא הוא גמיר ומשעבד נפשיה: וכל שאפשר לו לקיימו בסופו וכו': אמר רב טבלא אמר רב זו דברי רבי יהודה בן תימא אבל חכמים אומרים אע"פ שאי אפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו תנאו קיים [פ]דתניא הרי זה גיטך ע"מ שתעלי לרקיע על מנת שתרדי לתהום על מנת שתבלעי קנה של מאה אמה על מנת שתעברי את הים הגדול ברגליך [צ]נתקיים התנאי הרי זה גט לא נתקיים התנאי אינו גט רבי יהודה בן תימא אומר כזה גט כלל א"ר יהודה בן תימא כל שאי אפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו אינו אלא כמפליגה [ק]וכשר אמר רב נחמן אמר רב 'הלכה כרבי יהודה בן תימא אמר רב נחמן בר יצחק מתני' נמי דיקא דקתני כל שאפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו תנאו קיים הא אי אפשר לו לקיימו תנאו בטל שמע מינה:

הדרן עלך השוכר את הפועלים

השואל את הפרה [ר]ושאל בעליה עמה או שכר בעליה עמה [ש]שאל הבעלים או שכרן ואחר כך שאל את הפרה ומתה פטור שנאמר [ת]אם בעליו עמו לא ישלם

אבל

ה"ג השואל את הפרה ושאל בעליה עמה או שכר בעליה עמה. לא גרסינן שכירות בכולה מתניתין גבי פרה אלא גבי בעלים דאמטעינן היכא דפרה שאולה כל היכא דהוו בעלים עמו במלאכתו בין בשאילת גופו ובין שנשכר אצלו קרינא ביה אם בעליו עמו אבל בפרה שכורה לא אמטעינן מתניתין דפטור בבעלים אבל מבריתא[ר] אמטעינן לה: אבל

צד: השואל את הפרה פרק שמיני בבא מציעא

תנן התם ארבעה שומרים. משום דאיתי במתניתין קרא דומיא[1] בעליו עמו וגו' נטר למימר מגא ה"מ עד הכא:

שומר חנם נשבע על הכל. לא תשיב פשיעה דהא כולהו חייבים והשואל משלם את הכל מה שהוזכר בפרשה אבל מתה מחמת מלאכה כיון שהשואל יש לו רשות לעשות בה מלאכה פטור:

דקיימא באגם. לא בעי למימר היכא דון אותה אין כל הנאה שלו שיהא פטור דלעולם חייב באונסין אלא ה"ק אפי' שואל שכל הנאה שלו כגון דקיימא באגם אינו משלם אלא קרן:

אלא למאן דאמר דברה תורה כלשון בני אדם כו'. אע"ג דלדידיה דרשינן בכל מקום לגב מהיכא דלא מיסתבר כדפי' בפ"ב (לעיל דף לא: ד"ה דברה) ה"ג לא מסתבר לרבות אמדה כיון דכתיב כלשון בני אדם ואית לן למימר דברה תורה כלשון בני אדם: **אלא** אביו ואמו. דסתמא משמע שניהם כאחד. והא דכתיב (דברים כב) יתדו בשעטנז אינטריך לשני תביפות[2] ויתדו לא תחרוש (שם) אינטריך דאי לאו יתדו ה"א אפילו אין קשורים בתחריסה אלא שמנהיגם בצמת אחת או אפילו בזה אחר זה ורבי יונתן נמי דאמר עד שיפרוטו לך הכתוב יתדו לא מהתם איצא מדאינטריך התם למיכתב יתדו דהא אינטריך כדפי' אלא מסברא קאמר דהוי משמע הכי: דאפסיר

מכפילא בשבועה תדע דהא שואל כל הנאה שלו ואינו משלם אלא קרן והשואל כל הנאה שלו והא בעיא מזוני דקיימא באגם והא בעיא נטירה בנטר מתא ואיבעית אימא לא תימא כל הנאה שלו אלא אימא רוב הנאה שלו ואיבעית אימא בשאילת כלים נושא שכר והשוכר נשבעין על השבורה ועל השבויה ועל המתה ומשלמין את האבידה ואת הגניבה בשלמא גניבה דכתיב[3] אם גנוב יגנב מעמו ישלם לבעליו אלא אבידה מנא לן דתניא אם גנוב יגנב אין לי אלא גניבה אבידה מנין ת"ל אם גנוב יגנב מכל מקום הניחא למאן דאמר לא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם אלא למאן דאמר אמרינן[4] דברה תורה כלשון בני אדם מאי איכא למימר אמרי במערבא קל וחומר ומה גניבה שקרובה לאונס משלם אבידה שקרובה לפשיעה לא כל שכן ואידך[7] מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא והשואל משלם את הכל בשלמא שבורה ומתה דכתיב[8] וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת אלא שבויה בשואל מנא לן וכי תימא נילף משבורה ומתה מה לשבורה ומתה שכן אונסא דסליק אדעתא הוא תאמר בשבויה שכן אונסא דלא סליק אדעתא הוא אלא נאמרה שבורה ומתה בשואל ונאמרה שבורה ומתה בשומר שכר מה להלן שבויה עמו אף כאן שבויה עמו איכא למיפרך מה לשומר שכר שכן לפטור תאמר בשואל שכן לחייב אלא כו' נתן דתניא ר' נתן אומר או לרבות שבויה האי או מיבעיא ליה לחלק דסד"א עד דמיתברא ומתה לא מחייב קמ"ל הניחא לר' יונתן אלא לר' יאשיה מאי איכא למימר[9] דתניא[10] איש אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי אלא אביו ואמו אביו בלא אמו אמו בלא אביו מנין ת"ל[11] אביו ואמו קלל אביו קלל אמו קלל דברי רבי יאשיה רבי יונתן אומר משמע שניהם כאחד ומשמע אחד בפני עצמו

[1] אבל שאל את הפרה ואחר כך שאל את הבעלים או שכרן ומתה חייב שנאמר[2] בעליו אין עמו שלם ישלם: **גמ'** מדקתני סיפא ואחר כך שאל את הפרה מכלל דרישא דקתני עמה עמה ממש עמה ממש מי משכחת לה פרה במשיכה ובעלים באמירה איבעית אימא כגון דקיימא פרה בחצרו דשואל דלא מחסרא משיכה איבעית אימא דאמר ליה את גופך לא תשאל עד שעת משיכת פרתך[3] תנן התם ארבעה שומרים הם שומר חנם והשואל גושא שכר והשוכר שומר חנם נשבע על הכל והשואל משלם את הכל גושא שכר והשוכר נשבעין על השבורה ועל השבויה ועל המתה ומשלמים את האבידה ואת הגניבה מנא ה"מ דתנו רבנן פרשה ראשונה נאמרה בש"ח שניה בשומר שכר שלישית בשואל בשלמא שלישית בשואל מפורש[4] וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת בעליו אין עמו שלם ישלם אלא ראשונה בשומר חנם שניה בשומר שכר איפוך אנא מסתברא שניה בשומר שכר שכן חייב בגניבה ואבידה אדרבה ראשונה בשומר שכר שכן משלם תשלומי כפל בטוען טענת גנב אפילו הכי[5] קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה תדע דהא שואל כל הנאה שלו ואינו משלם אלא קרן והשואל כל הנאה שלו והא בעיא מזוני דקיימא באגם והא בעיא נטירה בנטר מתא ואיבעית אימא לא תימא כל הנאה שלו אלא אימא רוב הנאה שלו ואיבעית אימא בשאילת כלים נושא שכר והשוכר נשבעין על השבורה ועל השבויה ועל המתה ומשלמין את האבידה ואת הגניבה בשלמא גניבה דכתיב[6] אם גנוב יגנב מעמו ישלם לבעליו אלא אבידה מנא לן דתניא אם גנוב יגנב אין לי אלא גניבה אבידה מנין ת"ל אם גנוב יגנב מכל מקום הניחא למאן דאמר לא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם אלא למאן דאמר אמרינן[7] דברה תורה כלשון בני אדם מאי איכא למימר אמרי במערבא קל וחומר ומה גניבה שקרובה לאונס משלם אבידה שקרובה לפשיעה לא כל שכן ואידך[8] מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא והשואל משלם את הכל בשלמא שבורה ומתה דכתיב[9] וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת אלא שבויה בשואל מנא לן וכי תימא נילף משבורה ומתה מה לשבורה ומתה שכן אונסא דסליק אדעתא הוא תאמר בשבויה שכן אונסא דלא סליק אדעתא הוא אלא נאמרה שבורה ומתה בשואל ונאמרה שבורה ומתה בשומר שכר מה להלן שבויה עמו אף כאן שבויה עמו איכא למיפרך מה לשומר שכר שכן לפטור תאמר בשואל שכן לחייב אלא כו' נתן דתניא ר' נתן אומר או לרבות שבויה האי או מיבעיא ליה לחלק דסד"א עד דמיתברא ומתה לא מחייב קמ"ל הניחא לר' יונתן אלא לר' יאשיה מאי איכא למימר[10] דתניא[11] איש אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי אלא אביו ואמו אביו בלא אמו אמו בלא אביו מנין ת"ל[12] אביו ואמו קלל אביו קלל אמו קלל דברי רבי יאשיה רבי יונתן אומר משמע שניהם כאחד ומשמע אחד בפני עצמו אבל שאל את הפרה וכו'. דאמרינן אע"פ שהיה עמו בשעת אונסיה לא הוי שמילה בבעלים לאיפטורי אלא אם כן היה עמו בשעת שאלה וטעמא מפרש בגמרא[1]: **גמ'** ובעלים באמירה. משמע לו הרי פרתי ואני נשאלין לך הוי גופו שאול לו ופרה אכתי מיתסקרא משיכה ועל כן[2] הוה ליה שאל בעלים ואחר כך שאל פרה: **נשבעין.** שכן הוא אלא[3] פשעו בה ושלא שלחו בה יד[4]: פרשה ראשונה. ג' פרשיות הן סמוכות כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור (שמות כב) ובה פטור על הגנבה דכתיב (שם) וגנב מבית האיש אשר אינגבה הימנו דכתיב[5] (שם) ונקרב בעל הבית אל האלהים ואוקימנא[6] בשטעה שנשבע אלא שלח בה ידו ואחריה כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכה חייב על הגניבה ופטר על האונסין בשטעה דכתיב (שם) ומת או נשבר או נשבה שטעה ה' מהיה ואם גנוב יגנב ישלם ואליבא דכי ישאל ואחיב בה את האונסין כשאין בעליו עמו ופטר בבעלים: בטוען טענת גנב. טוען שגנבה הימנו ונמצא שהוא עצמו גנבה חייב בה כפל בפרשה ראשונה דכתיב אם לא ימצא הגנב וסמיך ליה על כל דבר פשע ישלם שנים ואוקימנא[7] בפ' מרובה (ב"ק דף מג:) אם לא ימצא כמו שאומר אלא הוא עצמו גנבו ישלם שנים וכגון שנשבע תחילה לשקר שגנב אבל בלו עדים קודם שנשבע תחלה לשקר אינו משלם כפל דהכי כתיב אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית אל האלהים לשבועה על כל דבר פשע אשר ירשיעון דיינין בעדים ישלם שנים וכיון דמומרא היא שדייה להך פרשתא אשומר שכר דאינו פרשה שניה ליכא כפל דהא מיחייב ליה בגניבה ואבידה ומכי טעין גנבה מחייב עצמו בקרן: אפילו הכי. תמורה שניה מראשונה דקרנא בלא שבועה שהשניה מחייבתו לשלם קרן משאומר גנבה ואפילו לא נשבע לשקר זו תמורה מן הראשונה שפוטרתו משלם קרן אם לא בלו עדים שהוא גנבה אע"פ שמחייבתו כפל לאחר שנשבע לשקר ובלו עדים ובלא שבועה אין שם כפל: תדע. דהא עדיפא מדלא פטר שואל על הגנבה ומיחייבה כפל לאחר שבועה: דהא שואל כל הנאה שלו. שבתנם הוא עושה מלאכתו וכו' היה לו להאמיר יותר ותיבו על טענת גנב קרן בלא שבועה ולא פטרו בשבועה כדי להגיתו לידי כפל: דקיימא באגם. כלומר יש שואל שכל הנאה שלו כגון שהיה אגם שמון לו: רוב הנאה. שאינו נותן שכר: ואיבעית אימא בשאילת כלים. כל הנאה שלו בלא בעי מזוני ונשמרין במיתו חנם: הניחא למאן דאמר כו'. פלוגתא היא בחלו מלאכתו (לעיל דף לא:): ואידך. מאן דאמר לא דברה תורה כלשון בני אדם: שכן אונסא דסליק אדעתא הוא. ועל מנת כן שיליה מדלא אתני על מנת שלא אתחייב בשבורה ומתה תאמר בשבויה דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה ולאתנויי: מה לשומר שכר. אם השוה בו שבויה לשבורה ומתה: שכן לפטור. השוה אותה להן והשיה ניחא ליה כיון דשבורה ומתה פטורה כל שכן דשבויה שפיר פטר ליה: תאמר. להשוותן להן בשואל לחייב והא איכא למיפרך מה לשבורה ומתה דאונסא דסליק אדעתא הוא:[7] ונשבר. או מת: הניחא. הא דלא מיבעי לך אי לחלק לרבי יונתן דלא בעי לחלק ואומר דנשבר ומת[8] הוי משמע אי הלי אי הלי מלי למדרשיה לרבות שבויה: אביו קלל אמו קלל. בתחילתו סמך קללה לאביו בסופו סמך קללה לאמו:

עד

מסורת הש"ס עם הוספות

[1] לעיל נג. שבועות מט., [2] [לעיל מא.]: ב"ק מז:), [3] [קידושין יז: וש"נ], [4] [פסחים יח: וש"נ], [5] מנחדרין סו. פה: שבועות מז. מולין עח: [ממנות 5: נא. ועוד מוכר פלוגתא לרבי יאשיה ור' יונתן לקמן לה: וביומא מז:], [6] צה:, [7] לעיל ו. ע"ש, [8] לעיל מא., [9] יבמות ה ע"ב.

תורה אור השלם

[1] כִּי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעִם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבַּר אוֹ מֵת בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם: [שמות כב, יג]

[2] וְאִם גָּנוֹב יִגָּנֵב מֵעִמּוֹ יְשַׁלֵּם לִבְעָלָיו: [שמות כב, יא]

[3] כִּי אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ מוֹת יוּמָת אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל דָּמָיו בּוֹ: [ויקרא כ, ט]

הגהות וציונים

[1] צ"ל ועל כרחך (ב"ש, וכ"ה באו"ז ובכת"י): [2] נדצ"ל ושלא: [3] צ"ל וכתיב (דבש תמר): [4] צריך להוסיף תיבת ד"ה או. ונשבר או מת (באה"מ, וכ"ה בכת"י) וקאי על מה שאמר ר' נתן או לרבות שבויה ומפרש רש"י היכן כתוב "או", ונשבר או מת: [5] כת"י או מת: [6] צ"ל דאם (באה"מ, וכ"ה בכת"י):

ספר החינוך מצוה ס'

ועל ענין שאלה בבעלים שפטור. נוכל לומר לפי הפשט, שהתורה לא חייבה השואל אחר שבעל הכלי או הבהמה עמו, דמכיון שהוא לשם ישמור הוא את שלו. ואף על פי שהשואל פטור אף לאחר שהלכו הבעלים, מכיון שהיו שם בשעת שאלה, אפשר לתרץ בזה שלא רצתה התורה לתת הדברים לשיעורין ולומר אם ישהו לשם הבעלים הרבה יהא פטור השואל ואם מעט יהא חייב, וציותה התורה דרך כלל דכל שהבעלים לשם בשעת שאלה יהא פטור. וזהו הטעם שאמרו זכרונם לברכה [בבא מציעא דף צ"ה ע"ב] שאם היה עמו בשעת שאלה אף על פי שלא היה עמו בשעת שבירה ומיתה פטור, אבל היה עמו בשעת שבירה ומיתה ולא היה עמו בשעת שאלה חייב, כי בתחילת המעשה הענין תלוי. וזה הטעם בעצמו מספיק לנו בשכירות בבעלים שגם כן פטור.

שו"ת חוות יאיר סימן רכג

והנה בגוף הדין תמהתי כל ימי אחר שפיקודי ה' ישרים וכלם נכוחים בטוב טעם וישרים למוצאי דעת והאריך בהם הרמב"ם במ"נ חלק ג' ב"ד כללים וממנו ינקו ולקחו כל הבאים אחריו בטעמי מצות בנגלה ומי יתן ואדע לקרב הדבר הזה אל השכל ודמיא למ"ש פלוני [עי' מס' כתובות נ"ב ע"א] אלו הוינא התם אמינא משיב רעה תחת טובה וגו' וכי משום שהמשאיל במלאכתו של שואל ילקה באבדון ממונו ביד שואל כי לולי דרז"ל ל"ק דהיה י"ל פי' הכתוב עמו ר"ל אצל דבר ששאל לחבירו והיה לו להשגיח עליו וק"ל עכ"ל:

ערוך השולחן חושן משפט הלכות פקדון סימן רצא סעיף ו

גזירת התורה היא בכל השומרים כשהיה בעל החפץ עוסק במלאכה של השומר באיזה מלאכה שהוא בשעה שקבל השמירה או בשעה ששאל החפץ או שכרה פטור השומר מכל מה שיארע בהחפץ אפילו אם פשע בהחפץ ונאבד או נתקלקל ע"י פשיעתו פטור ואפילו לא היה עוסק במלאכתו של השומר בשעת הפשיעה כיון שהיה עמו במלאכתו בשעת התחלת השמירה והשאלה והשכירות פטור מכל דבר לבד ממזיק בידים ממש ואף שאין לנו ליתן טעמים מפני מה גזרה התורה כן מ"מ יש שאמרו בזה טעם שמסתמא כיון שהיה להשואל ולהשומר קירוב דעת כזה בודאי נותן לו על דעת שיחזירנה לו רק כשהחפץ בעין וכיון שלא התנה עמו בפירוש שיתחייב בדיני שמירה פטור אפילו מפשיעה [ספורנו] וכל הדברים שבארנו מפורשים בתורה בביאור דברי רבותינו ז"ל:

אפילו מלאכה זוטרא וקטנה יש פטור של שאלה בבעלים מיוחס לריטב"א

דף צז ע"א

נימא ליה אשקיין מיא. וכ"ת מאי אשמועינן רבא וכי עד השתא לא הוה שמעינן דשאלה בבעלים פטור דהא בכולהו פרקין שמעינן הא. לא קשיא דאימר אשמעינן השקאת מים אע"ג דמלאכה זוטרא וקטנה היא מ"מ הא נשאל לאותה מלאכה והוי שאלה בבעלים (בעבידתא) [כעבידתא] רבא. א"נ אשמועינן דהשקאת מים מלאכה קלה היא וליכא מאן דקפיד בה ואפילו איניש [דלא] מעליא הלכך נימא הכי וליפטר מצאתי מוגה:

דינא הכי. שיעלם לו כלי עצוי ומתוקן והתנן[ד] (ב"ק ד' י:) גבי ניזקין תעלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלין בגבילה שמין לו הגבילה של בהמתו שמתה ע"י זה שהזיקה לו ועליה מוסיף ומשלם דמיהן[ה] ה"נ ישומו לו שברי הרמשון ועליהן ישלם דמיו וזה לך ויטרח ויקנה לו כלי אחר: ואיפטר. דה"ל ממה מחמת מלאכה: כה"ג מאי. מי הוי ממה מחמת מלאכה או לא: דנשי קטלוהו. לא היה לו ליפול בידן: והביל. נתמנס: דנשי קטלוהו. בעל בעילות הרבה ומת: שתלא. עוטע כרמים למלאה: אומנא.[ו] מקין דס: ספר. המספר את אנשי העיר בתפסורת: בשאלה בבעלים דמי. אם משהיה זה במלאכתו שאל היומנו בהמה באותה שעה ומתה פטור: רבנן. בני בית מדרשו: שאיל לן מר. רבינו נשאל לנו למלאכתנו ללמוד לנו תורה שיושב ומלמד לנו תורה כל היום ואם נשאל ממנו בהמה ומתה ניפטר: אתון שאילתון לי. למלאכתי שבאתי תפץ להתמיל בנמסכת אחרת שלא תשכח ממני אין אתם יכולין למחות בידי: ביומא דכלה. כשדורשין לפני הרגל בהלכות הרגל הלא מלי לאישתמוטי למילתא אחריתי: אינהו שאילו ליה בשאר יומי. שאלו גרסינן: כודנייתא. פרילה: בבעלים. שהיה מסיינו[ח] בשעת שאילה: למיסר. לרעות שלא ירעו בשעת שאילה: ומתה בדרכה בי גנב. ואפ"ה מיחייב דאי נמי שבקה מלאך המות בי גנב הוה קיימא כדאמרינן בפרק המפקיד (לעיל לו:) הלכך משגגבה מיחייב[ט] בתשלומין: גניבה בבעלים. גניבה זו שאתה מחייבו[י] בבעלים היא שכירותה[כ] בשעת שכירות כשנכנסה לרשותו ותניא לעיל (ד' נה:) היה עמו בשעת שאילה אין צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה: מתני' המשאיל אומר שאולה מתה. אשאל אחת ושכר אחת קלי: ביום שהיתה שאולה מתה. קלי אשאלה היום ושכרה למחר: בשעה מיפשעא פשעו בה אלא איגנובי איגנוב ומתה כדרכה בי גנב הוי ואתו לקמיה דרבא וחייבינהו אמרו ליה רבנן לרבא גניבה בבעלים היא איכסיף לסוף איגלאי מילתא דלמיסר טעונה דנפק: מתני' השואל את הפרה שאלה חצי יום ושכרה חצי יום שאלה היום ושכרה למחר[ל] שכר אחת ושאל[מ] אחת ומתה המשאיל אומר שאולה מתה ביום שהיתה שאולה מתה

דינא הכי ושתיק רב [א]והלכתא כרב כהנא ורב אסי דמהדר ליה תבריה וממליא[ב] ליה דמי מנא ההוא גברא דשאיל דוולא מחבריה איתבר אתא לקמיה דרב פפא אמר ליה אייתי סהדי דלא שנית ביה ואיפטר ההוא גברא דשאיל שונרא מחבריה חבור עליה עכברי וקטלוהו יתיב רב אשי וקמיבעיא ליה כי האי גוונא מאי [ג]כי מתה מחמת מלאכה דמי או לא[ד] אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא [ה] גברא דנשי קטלוהו לא דינא ולא דיינא איכא דאמרי אביל עכברי טובא והביל ומית יתיב רב אשי וקא מעיין בה כהאי גוונא מאי אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא גברא דנשי קטלוהו לא דינא ולא דיינא אמר רבא האי מאן דבעי למישאל מידי מחבריה וליפטר נימא ליה [ו]אשקיין מיא דהוי שאילה בבעלים ואי פקח הוא נימא ליה שאיל ברישא והדר אשקיך/אמר רבא [ז]מקרי דרדקי שתלא טבחא ואומנא ספר[ח] מתא כולהון בעידן עבידתייהו בשאילה בבעלים דמו אמרו ליה רבנן לרבא שאיל לן מר אקפיד אמר להו לאפקועי ממונאי קא בעיתו אדרבה אתון שאילתון לי [ט]דאילו אנא מצי אישתמוטי לכו ממסכתא למסכתא אתון לא מציתו לאישתמוטי [י]ולא היא איהו שאיל להו ביומא דכלה אינהו שאילו ליה בשאר יומי מרימר בר חנינא אוגר כודנייתא בי[כ] חוזאי נפק לדלויי טעונה בהדייהו פשעו בה ומית אתו לקמיה דרבא חייבינהו אמרו ליה רבנן לרבא [ל]פשיעה בבעלים היא [מ]איכסיף לסוף איגלאי מילתא [נ]דלמיסר טעונה הוא דנפק הניחא למאן דאמר [ס] פשיעה בבעלים פטור משום הכי איכסיף אלא למאן דאמר חייב אמאי איכסיף לא

ומתה כדרכה בי גנב. ואם תאמר מה צריך לומר משום דמתה בי גנב ויש לומר משום דמה טעו אותם שסברו שמתה בפשיעה: שאלה חצי היום ושכרה חצי היום. לא זו אף זו קתני לא מיבעיא שאלה חצי היום ושכרה חצי היום שהיתה שאולה מתה ביום שהיתה שאולה מתה. בעיא דמשאיל כמו דניזק וכן פי' ריב"ם אלא שהוסיף ופי' דפליגי אפילו היכא דליכא פתח דלרב שנשבר כלי ברשות שואל פותחין לו שישלם לו דמי נרגא מעליא ואין מלמדין אותו לשלם השברים ומ"מ אם לא לשלם השברים בחשבון ישלם אבל לרב כהנא ולרב אסי מלמדין אותו לשלם השברים כיון שהם ברשות משאיל והא דאמר בירושלמי[ב] מנין שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן ואמר ר' אבא בר ממל מייס שנים ישלם ולא ממיס עד כאן בגניבה בגזילה מנין מ"ל בון והשיב [אתם] הגזלה אשר גזלתם לאו היינו שישלם לו מייס ממש בהמה אחרת ולא סוגין אלא ה"ק מייס שנים ישלם שאם עודם מייס והוזלו יחזירם כמו שהם אבל הוזלו ממיס צריך ליתן פחת מ"ע (ו) מייס[ג] שישלם הכל משלם אלא פחת כמו (ב"ק ד' מא.) אחייה לקרן כעין שגנב וכן משמע בירושלמי דקדושין[ד] דהתם קאמר מנין שאין הבעלים מטפלים בגבילה מ"ל אבא בר ממל מייס שנים ישלם ולא ממיס משמע דבפחת גבילה אחירי ולפי זה הא דאליג ר"א בפ"ק דבבא קמא (דף יא.) דקאמר שמין לגנב ולגזלן יש להוכיח דשיטו אינו קונה ולהכי הוי פחת לבעלים ומ"ת דר' אלעזר גופיה במרובה (ב"ק דף מא.) קאמר תלע שאתם גניבה הוי יאוש בעלים כו' מה טביחה דאהנו מעשיו אף מכירה דאהנו מעשיו ואיכי אהנו מעשיו דטביחה אי שיטו אינו קונה אלמא משמע דאהני מעשיו שקנאה בשיטו מעשה וי"ל דאהנו מעשיו לו דאהנו לענין קנין אלא דאהנו לענין לקלקל ולהפסיד ממון בטביחה הבהמה מ"ע הא דאתי ליה דשיטו לא קני היינו בשתה מאליה או נרגא דאתיבר מאליו אבל בידים כגון טביחה קני בשיטו מעשה: כי האי גוונא מאי. מיתה מאי קמבעי ליה הלא מתה ממש מחמת מלאכה וי"ל דאיבעי ליה אם אינה בתה שהוליכה למקום שהרבה עכברים מצויין אבל אין לו לשמור שלא יהרגוהו:

ומתה כדרכה בי גנב. ואם תאמר מה צריך לומר דמתה בי גנב ויש לומר משום דמה טעו אותם שסברו שמתה בפשיעה: שאלה חצי היום ושכרה חצי היום. לא זו אף זו קתני לא מיבעיא שאלה חצי היום ושכרה חצי היום שהיתה שאולה מתה ביום שהיתה שאולה מתה. בעיא דמשאיל כמו דניזק וכן פי' ריב"ם אלא שהוסיף ופי' דפליגי אפילו היכא דליכא פתח דלרב שנשבר כלי ברשות שואל פותחין לו שישלם לו דמי נרגא מעליא ואין מלמדין אותו לשלם השברים ומ"מ אם לא לשלם השברים בחשבון ישלם אבל לרב כהנא ולרב אסי מלמדין אותו לשלם השברים כיון שהם ברשות משאיל והא דאמר בירושלמי[ב] מנין שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן ואמר ר' אבא בר ממל מייס שנים ישלם ולא ממיס עד כאן בגניבה בגזילה מנין מ"ל בון והשיב [אתם] הגזלה אשר גזלתם לאו היינו שישלם לו מייס ממש בהמה אחרת ולא סוגין אלא ה"ק מייס שנים ישלם שאם עודם מייס והוזלו יחזירם כמו שהם אבל הוזלו ממיס צריך ליתן פחת מ"ע (ו) מייס[ג] שישלם הכל משלם אלא פחת כמו (ב"ק ד' מא.) אחייה לקרן כעין שגנב וכן משמע בירושלמי דקדושין[ד] דהתם קאמר מנין שאין הבעלים מטפלים בגבילה מ"ל אבא בר ממל מייס שנים ישלם ולא ממיס משמע דבפחת גבילה אחירי ולפי זה הא דאליג ר"א בפ"ק דבבא קמא (דף יא.) דקאמר שמין לגנב ולגזלן יש להוכיח דשיטו אינו קונה ולהכי הוי פחת לבעלים ומ"ת דר' אלעזר גופיה במרובה (ב"ק דף מא.) קאמר תלע שאתם גניבה הוי יאוש בעלים כו' מה טביחה דאהנו מעשיו אף מכירה דאהנו מעשיו ואיכי אהנו מעשיו דטביחה אי שיטו אינו קונה אלמא משמע דאהני מעשיו שקנאה בשיטו מעשה וי"ל דאהנו מעשיו לו דאהנו לענין קנין אלא דאהנו לענין לקלקל ולהפסיד ממון בטביחה הבהמה מ"ע הא דאתי ליה דשיטו לא קני היינו בשתה מאליה או נרגא דאתיבר מאליו אבל בידים כגון טביחה קני בשיטו מעשה: כי האי גוונא מאי. מיתה מאי קמבעי ליה הלא מתה ממש מחמת מלאכה וי"ל דאיבעי ליה אם אינה בתה שהוליכה למקום שהרבה עכברים מצויין אבל אין לו לשמור שלא יהרגוהו:

מיבעי ליה דספק גמור (ג) דאיכא למיטעי שהכל ביום אחד ותשיב דרבא דממונא ולהכי קתני בספיקא זה אומר אני יודע וזה אומר אני יודע יאמינו אלא אפי' שאלה היום ושכרה למחר אית לן למימר יאמינו ולא מיבעיא בפרה אחת דספיקא רבה היא אלא אפילו בשתי פרות יאמינו: ביום שהיתה שאולה מתה והלה אומר איני יודע חייב. בגמרא מוקי לה ר"נ בשיש עסק שטועה ביניהם וקשה לר"י דאמאי צריך לאוקומי (ג) הכי דבלאו הכי הוי ליה ממוריב שטועה על ידי גלגול דאמר ליה משמיע אישתבע לי מיתת דכדרכה מתה וע"י גלגול צריך לישבע דשבורה מתה ואינו יכול לישבע דהא קאמר אני יודע ומתוך שאינו יכול לישבע משלם דה"נ מפרש בגמ'[ב] מתניתין דקתני זה אומר שאולה וזה אומר שבורה ישבע שבורה מתה שנשבע על ידי גלגול וכן במציעתא השוכר אומר שבורה מתה והלה אומר אני יודע פטור ואמאי פטור לימא ליה אישתבע לי דכדרכה מתה ועל ידי גלגול איצטריך לישבע דשבורה מתה דאף על פי שהמשכיר טוען ספק יכול הוא להשביע שוכר על ידי גלגול מן התורה דגמרינן מסוטה בברייתא בפ"ק דקדושין (דף כח. ושם) ובספיקא נמי זה אומר אני יודע וזה אומר אני יודע אמאי יאמינו ימא ממון שאינו יכול לישבע ע"י גלגול משלם ורלה לר"י דאין מגלגלין אלא כשנתבע טוען ולאי דומיא דסוטה שטוענת ולאי אבל בריאה וספיקא שהנתבע טוען שמא אין מגלגלין אלא דומיא דסוטה אך קשה מלישנא דהשוכר טוען ולאי ואור"י כשמאמינו המשאיל אמר שאומר שבדרכה מתה ואינו מזקיקו לישבע על כך ואינו מימה אלא הוי דומיא דספיקא דזה אומר שאולה וזה אומר שבורה דמיירי כשאינו מאמינו לאורחא דמילתא הוא דבספיקא דהמשאיל רואה שהשוכר משקר אין רגיל להאמינו אבל במציעתא רגיל הוא להאמינו כיון שהוא אינו יודע אם משקר אי נמי כולה מיירי כשהמשאיל יודע שמתה כדרכה ובספיקא עושה עצמו כלא יודע לפי שרואה (ד) להשביעו ע"י גלגול שבשבורה מתה כדי שיודה האמת שהוא יודע ולאי שאשאלה מתה אבל במציעתא אינו רואה להשביעו וגלגול עליו אחרי שהוא מסופק ויכול להיות שהוא אומר אמת ואם תאמר והיכי מגלגלין שטועה לעולם דאפילו כשנתבע טוען ולאי יהא נאמן במיגו דאי בעי אומר אני יודע ו"ל דאין זה מיגו דאין אדם עושה עצמו כלא מסופק כי אז נראה שהנתבע אומר אמת שטוענו בדי והוא טוען אני יודע ועוי"ל דאין מגלגלין כשטוען תובע טענת שמא אלא בדבר דומה קנת (ה) כגון טענת אריסין ואפוטרופסין דשבועות (דף מח: ושם) שרגילין ליהות משל תבריהם משום דמורו היתרא כדאמרינן התם וכגון סוטה שרגילים לדבר שקיבל ומסתרה ויש לומר שמא זינתה גם באירוסין ולכך אין מגלגלין במתניתין אלא ע"י טענת ולאי ואם תאמר על טענת ולאי מנלן שמגלגלין אפילו על דבר שאינו דומה אמת כיון דגלגול מסוטה נפקא לן וי"ל דלפיכ בקדושין[ו] מעיקרא ממון בקל

מסורת הש"ס עם הוספות

ב) [לעיל פס. לה.], ג) עי' תוס' לקמן ק. סוד"ה הא, ג) ב"ק פ"א סוה"א, ד) פ"א סוה"ד, ה) לקמן צח:, ו) כה ע"א.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה זל וכו' ס"ע מיים שנים ישלם הכל: (ב) ד"ה שאלה וכו' לפפק גמור הוא לאיכא למיטעי ביון שהכל ביום אחד ותשיב דרבא דממונא. וע"ע פי' דבלא טענומיהם יש ספק לב"ד כמ"ש התוס' לעיל דף כ ע"ב וכן לקמן דף ק תוספות ד"ה ולאזו: (ג) ד"ה ביום וכו' לאוקמי בהכי: (ד) בא"ד להשביע לשוכר ע"י: (ה) בא"ד דדומה קנת שהוא אמת כגון טענת אריסין:

הגהות הגר"א

[א] גמ' גברא כו'. נ"ב לכמתה מחמת מלאכה הוא. עוד וכן לקמן בסיפא:

גליון הש"ס

גמ' איכסיף. גיטין דף לט ע"ב ולף עז ע"ב ע"ז דף כב ע"א:

הגהות וציונים

ב) צ"ל וממלי ליה (דפו"ר, וכ"ה ברי"ף): ג) "כי מתה מחמת מלאכה דמי או לא" ליתא ברי"ף ובכת"י ולא היה לפני רש"י (דק"ס): ג) ומספר מתא (כת"י): ד) צ"ל לבי (דבש תמר וב"ש, וכ"ה בראשונים ובכת"י): ה) צ"ל שאל אחת ושכר אחת (רש"ש, וכ"ה בדפו"ר): ו) נדצ"ל ותתניא: ז) נדצ"ל דמיה: ח) לקמן פרק המקבל דף קט ע"א פירש מוהל תינוקות, מהרש"ל (גליון): ט) צ"ל מסיינן (רש"ש, וכ"ה בכת"י): י) נדצ"ל חייבין: כ) צ"ל מחייבם (רש"ל): ל) צ"ל שכירותם (באה"מ, וכ"ה בדפו"ר): מ) יש להוסיף כאשר גזל (באה"מ): נ) יש להוסיף משמע שישלם:

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ח מהל' שאלה ופקדון הל' ג סמג עשין לב טוש"ע מ"מ סי' שמט סעיף ב:
כג ב טוש"ע מ"מ סי' שמ סעי' ג:
כד ג מיי' פ"ב מהל' שאלה ופקדון הלכה ח סמג עשין לב טוש"ע מ"מ סי' שמט סעיף ח:
כה ד מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעי' יב:
כו ה ז מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' יג:
כז ז ח מיי' שם הל' כ טוש"ע שם סעיף ד:
כח ט מיי' שם פ"ג הל' ג סמג עשין לב טוש"ע מ"מ סי' שמט סעיף ד ועי"ש:

ליקוטי רש"י

דוולא. ליי לסקסות שלה (לקמן קב:). שונרא. ממול (ביצה לב.). לא דיינא ולא דיינא. אין ספק ונערעל מדבר (יומא עב.). שתלא. עוטע כרם בקרקע בעל הבית ועליו להיות מרים כל הימים ומוטל ממלה בפירות (לקמן קט.). עוטע כרמו למלאה (ב"ב כא:). אומנא. מוהל מיעוקות (לקמן שם). לדלויי. להרים (ברכות ו:). פשיעה בבעלים. אמר מן הטומרים שפטע בשטיו בעליה ממלאכתו (לעיל צח.). איכסיף. סלגיו פניו (ע"פ סנהדרין יא.).

צ"ץ (ע"א) נימא ל" אשקא מיא. ע' באוה"ח עה"ת בס' משפטים שכ' דשאלה בבעלים חייב בריני שמים יע"ש. וצ"ע דא"כ האיך קיהיב רבא עצה לעשות כן להתחלה. ואולי כוונת האוה"ח בנאבד בפשיעה אבל באונס פטור אף לצ"ש והכא לפטור באונס קאמר רבא ועכ"ז הדבר הידוש לא נזכר בפוסקים.

אה"ח 1234567

ערוך השלחן שמ"ו

מן דבר פשוט שכל אומן בשעה שעוסק באומנתו של בעה"ב אם הוא שכיר יום אם שאל בעה"ב ממנו דינו כשאילה בבעלים אף שאינו עוסק בהמלאכה בשעה זו ואם הוא קבלן אין דינו כשאילה בבעלים אלא בשעה שעוסק בהמלאכה אבל בשעה שאינו עוסק אף דמותר עליו לעשותה ולגמרה מ"מ כיון דיכול להניחה לסדר אין זה כשאילה בבעלים ובעל עגלה בכל הזמן שהוא נוסע הוי דינו כשאילה בבעלים נגד מי שנוסע עמו אפילו בשעה שעומד במלון כיון שהוא מוכרח לנסוע עמו מיד (ל"ל):

שיטה מקובצת בשם הראב"ד

ראב"ד עמה ממש מי משכחת לה פרה במשיכה ובעלים באמירה. האי אמירה לאו אמירה בלחוד היא דהא בעיא התחלה במלאכה או בהליכה למלאכה אלא כיון שאמר לו השאילני פרתך ותשאל לי עמה כיון שהתחיל ללכת עם פרתו אף על פי שעדיין לא יצא מביתו כבר התחיל בשאלתו. אי נמי הא דבעינן התחילו או הלכו הני מילי לאחיובי ממונא אבל תרעומת מיהא אית להו משום דשלא כדין עבדי. אלמא כל היכא דלא הדרי בהו באמירה בעלמא שאולין נינהו אבל הפרה אינה נשאלת

עד שתצא מרשותו לסימטא ואז היא נקנית לו במשיכה לימי שאלתה ולהתחייב באונסיה ומזונותיה. ואף על פי שבעל הפרה יכול לחזור בו משאלת גופו שאפילו בחצי היום יכול לחזור בו מכל מקום כל זמן שלא חזר בו אם מתעסק בשמשו עם פרתו נשאל הוי. הראב"ד.

ואינו יכול לישבע משלם, תירץ המגיד משנה בפ"ג דשאלה [ה"ד] נשם הרמשונים ז"ל, כיון שעיקר תביעת המשאיל שמשביעו עליו היא איני יודע שהרי אינו טוען ברי אלא מתה כדרכה, אע"ג שבגלגול טוען ברי דהשאולה מתה לא אמרינן בכה"ג מתוך שאינו יכול לישבע משלם, עכ"ל. והכ"י הביאו על דברי הטור בסימן שמ"ה. ובאמת לדברי הרא"ש והטור אין צריך להאי תירוצא, תדא שהן סוברין שאין מגלגלין כלל אטענת נתבע כשהיה איני יודע וכמ"ש לפני זה [סקי"ג]. ועוד, דאפילו במקום שמגלגלין ס"ל דלא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם בשבועה הבאה ע"י [*גלגול] וכמ"ש הטור בסימן ע"ה בסעיף י"ח (י"ט) נשם הרא"ש [ב"מ פ"ח ס' י'], והמחבר כתבו שם ג"כ בסעיף ט"ו ע"ש, אלא שמסיק שם וכתב דיש חולקין וס"ל בזמן שנתחייב שבועה לאוריתא והוא טוען על הגלגולים איני יודע קיימין ביה שפיר מתוך שבועה ואינו יכול לישבע משלם, ע"ש ודוק:

*מהדורת למברג

סימן שמה סעיף א' אין מתוך שאינו יכול לישבע משלם. הטעם, דהא הודה לו במקצת טענתו, דתבעו בג' פרות שאולות שמתו בזמן השאלה ושחייב לו עליהן באונסיהן, והנתבע מודה לו בחצי ועל השניה חייב לישבע שבועה דאוריתא כדין מודה במקצת, ואינו יכול לישבע, משו"ה משלם, משא"כ (בשאיל) [בהשאיל] לו אחת והשכיר לו אחת, ומתה האחת והשניה עומדת היה שבסימן אלפני זה [סעיף ד'], דשם אין טענתו אלא על האחת, דהרי על העודה היה אומר לו הילך וקחנה לך ואין כאן מודה מקצת, וק"ל: **סעיף ב' בן וכן אם מסר לו שלש פרות כו'.** פירוש, ומתו שתים מהן ואחת נשארה היה ומחזירה לו, ותבעו בשתים שמתו והוא מודה לו באחת מהן שחייב, ה"ל ג"כ מודה מקצת, ומתוך שאינו יכול לישבע על השניה משלם:

סימן שמו סעיף א' אין שנאמר אם בעליו עמו. בגמרא פרק השואל [ב"מ] סוף דף ל"ה יליף מדיוק דקרא דכתיב [שמות כ"ב י"ד] אם בעליו עמו לא ישלם, וקאי אמ"ש לפני זה דאיירי משאלה ושכורה ומתה, דמשמע דוקא דנעלים עמו בתרוייהו בשאלה ובשכירה או מיתה, הא הוה בחד מינייהו ולא באידך חייב, ומדכתיב [שם י"ג] בעליו אין עמו ישלם, משמע דאינו בשום אחד מתרוייהו, הא הוה בחד מינייהו פטור, וקאמר הא דמשמע לאם היה בחד מינייהו פטור, היינו אם היה בשעת שאלה אף דלא היה בשעת שכירה או מיתה, והא דמשמע דבעינן שיהא בתרוייהו, היינו דאף אם היה עמו בשעת שכירה ומתה חייב אם לא היה עמו בשעת שאלה. ושם [צ"ו ע"א] יהיב טעמא דלא אמרינן איפכא, וכתבתיהו בדרישה [פרישה סעיף א'] ע"ש. ומשואל יליפינן לכל השומרים וכמ"ש הטור והמחבר בסוף סימן זה, גם כתבו כן לעיל במקומן בדין שאר שומרין. ולא ☆כעיר שושן שכתב כאן דהא דבעינן שיהא עמו בשעת שאלה ולא בשעת שכירה ומתה ילף מממשעות הקרא לאם בעליו עמו, דמשמע דקאי אוכי ישאל לעיל מיניה, ואישתמיטתא מיניה הגמרא הנ"ל, ע"ש ודוק:

[8]מתה או [9]זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע[1].

סימן שמה

דין השואל פרה ושכר אחרת

וכו' ב' סעיפים

א [6]שאל שתי פרות חצי היום בשאלה וחצי היום בשכירות המשאיל אומר בזמן השאלה מתו והלה אומר אחת מתה בזמן השאלה והאחרת איני יודע [א]מתוך שאינו יכול לישבע ישלם השתים.

ב [ב]וכן אם מסר לו שלש פרות שתים שאולות ואחת שכורה המשאיל אומר שתים השאולות הן שמתו והשואל אומר אחת השאולה מתה ודאי אבל השניה שמתה איני יודע אם [1]השאולה האחרת או השכורה מתוך שאינו יכול לישבע שהרי אומר איני יודע ישלם השתים.

סימן שמו

דין פטור שאלה בבעלים עם כל דיניו ובעל בנכסי אשתו

וכו' י"ח סעיפים

א [6]השואל והיה המשאיל עם השואל במלאכתו בשעה שמשך הדבר השאול אפילו נגנב או אבד [ג]בפשיעה פטור [א]שנאמר [6]אם

ציונים ומקורות סימן שמה 6) לשון רמב"ם פ"ג משאלה דין ד'. 3) שם ברמב"ם. פ"ג משאלה ה"ד.
סימן שמו 6) שמות כ"ב י"ד.
8) כ"ה במהדורות שפ"ז והש"ך וממהדורת באה"ג ואילך. 9) בש"ך סק"ג והגר"א סק"י כתבו דצ"ל: זה אומר שאולה מתה וזה אומר איני יודע, וראה סמ"ע סקי"ג מ"ש בזה.
סימן שמה 1) כ"ה בד"ר, ובמהדורות הסמ"ע והש"ך: השאולה היא או השכורה היא.

ערך לחם

שם בסופו. עיין סימן ש"מ [בערך לחם] על דין ב'.

ביאור הגר"א

דהרמב"ם מילקן לתרי גבות, בגמ' ז' בזמן שאחד טוען איני יודע או שניהם טוענין איני יודע ישבע השוכר כו', ואם שניהם טוענין ברי ישבע ע"י גלגול, אלמא דס"ל כדעת תוס', דכל שאחד מהן טוען ספק אין כאן גלגול. ודעת הסר"ע ל"ע, דא"כ אמאי נקט במתני' [ב"מ צ"ז ע"ב] בנבלע ג' פטור ובנבלע ג' ישבע, וכן קשה על גמוקי יוסף [ב"מ נ"ו ע"א מדפי הרי"ף], ודברי גמוקי יוסף בעצמן מגומגמין שם, ועיין לחם משנה כאן, ומה שהקשה בכ"מ ובדק הבית, דלמה ישבע על טענת המשאיל שמא, י"ל דלא דמי לשאר טענת ספק, דכאן לא ה"ל למשאיל לידע, ועיין תוס' [ב"מ צ"ז ע"ב] ד"ה (והלה) [רב הונא] כו' וי"ל דלוקא כו', ולכן שכן נכה"ג. ועוד, דכל שבועת השומרין ע"י ספק. ועיין תוס' שם ד"ה השוכר כו' ועוד דהכא אפילו כו', ר"ל מכח קושיא מה שטענו כו' [שם צ"ח ע"ב], וקושיא זו אינה מלא משבועת היסת במ"ש בסימן פ"ח [סעיף י"ג-ט"ז], ועיין סימן רכ"ג [סעיף ד']. ויש לישב דעת השו"ע כמ"ש תוס' [שם צ"ז ע"א] בד"ה ביום, ואור"י דמייתי כו' (ע"כ):

סימן שמו סעיף א' א. (ליקוט) **בשעה שמשך.** במ"ש שם [ב"מ צ"ד] ב. והיינו כשהמשאיל טוען טענת ודאי והשוכר טוען איני יודע. כתב הרב המגיד [שם ה"ד], ואם תאמר יהיה מחויב שבועה שלא נגנבה ולא פשע בה אלא שמתה כדרכה, ויגלגל עליו המשאיל שישבע שהשוכרה מתה, ומתוך שאינו יכול לישבע ישלם, שגלגול שבועה מן התורה הוא. י"ל, כיון שעיקר התביעה שלא נגנבה [ושלא פשע בה] היא שמא למשאיל, שאינו טוען הפכה בברי, אע"פ שהגלגול שהוא מגלגל וטוען שאולה מתה וכו' הוא טוען כן בברי, כשהשואל טוען איני יודע, אינו חייב לשלם, ע"כ. והרבה דקדוקים יש בזה וכמ"ש התוס' שם [צ"ז ע"א ד"ה ביום], ואכמ"ל.

סימן שמה סעיף א' ג. לשון הרמב"ם סוף פ"ג מהלכות שאלה [ה"ד]. וכתב הרב המגיד [שם ה"ג], זה מתבאר במשנה [פ"ח דב"מ דף ל"ז ע"ב] וגמ' [שם דף ל"ח ע"א], והטעם לפי שהוא מודה במקצת. **סעיף ב' ב.** שם [ברמב"ם], ושם במשנה וגמ'.

סימן שמו סעיף א' ג. לשון הטור [סעיף א'-ג'], וכ"כ הרמב"ם ריש פ"ב מהלכות שאלה, משנה בפ"ח דב"מ דף ל"ד ע"ב. **ב.** מחלוקת הרב

באר הגולה

המגיד [שם ה"ד], ואם תאמר יהיה מחויב שבועה שלא נגנבה ולא פשע בה אלא שמתה כדרכה, ויגלגל עליו המשאיל שישבע שהשוכרה מתה, ומתוך שאינו יכול לישבע ישלם, שגלגול שבועה מן התורה הוא. י"ל, כיון שעיקר התביעה שלא נגנבה [ושלא פשע בה] היא שמא למשאיל, שאינו טוען הפכה בברי, אע"פ שהגלגול שהוא מגלגל וטוען שאולה מתה וכו' הוא טוען כן בברי, כשהשואל טוען איני יודע, אינו חייב לשלם, ע"כ. והרבה דקדוקים יש בזה וכמ"ש התוס' שם [צ"ז ע"א ד"ה ביום], ואכמ"ל.

סימן שמה סעיף א' ג. לשון הרמב"ם סוף פ"ג מהלכות שאלה [ה"ד]. וכתב הרב המגיד [שם ה"ג], זה מתבאר במשנה [פ"ח דב"מ דף ל"ז ע"ב] וגמ' [שם דף ל"ח ע"א], והטעם לפי שהוא מודה במקצת. **סעיף ב' ב.** שם [ברמב"ם], ושם במשנה וגמ'.

סימן שמו סעיף א' ג. לשון הטור [סעיף א'-ג'], וכ"כ הרמב"ם ריש פ"ב מהלכות שאלה, משנה בפ"ח דב"מ דף ל"ד ע"ב. **ב.** מחלוקת דרב

גליון מהרש"א

סימן שמו. סעיף א'. בשעה שמשך. ואם שכר לשמור לשנה ובתחילת שנה היה המשכיר עם השכיר במלאכתו, ואמר אכלה חיות המשכיר מסר לו כלי להשכיר לשמור ונאבד, מיקרי שמירה בבעלים, דאזלינן בתר שעה שנתחייב השכיר לשמור. למדתי מדברי מהרי"ט מ"ל סוף סי' ל'. שם. הדבר השואל. וכן אם השאיל לו השכיר עצמו לשמור והיו הבעלים שולחים לו בתוכה שעה, אף שהכלי שנאבד לא היה עדיין בתוכה שעה, מיקרי שאלה בבעלים. מהרי"ט מ"ל סוף סי' ל'. שם. אפילו נגנב או נאבד. ואם התנה שיהיה חייב, לכתוב בעי קנין כמו בסימן ש"מ סעיף ד' ובסמ"ע שם [סק"ז]. אך למ"ש הרב המגיד פ"ל משכירות דין ו' דלוקא בנאבד בכשות זה השומר פטור אבל בכשות אחר לא, מ"כ י"ל דיש בו בעי קנין. אך לטעם הש"ך סימן ס"ו סק"ק כ"ט ודאי בעי קנין, וכן לטעם ב' בתוס' בב"מ דף כ"ח ע"ל ד"ה אמר. שם. בפשיעה פטור. וכתוזיק בידים שלא בכוונה, עיין משנה למלך פ"ה ה"ב משלוחין ושותפין.

9

בעליו עמו לא ישלם [1]לא שנא היה עמו בשאלה שהשאיל את עצמו לעשות מלאכתו לא שנא היה עמו בשכירות שהשכיר עצמו לו [2]לא שנא היה עמו באותה מלאכה של הדבר השאול לא שנא במלאכה אחרת [3]אפילו אמר לו השקני מים והשקהו והשאיל לו פרתו בעוד שהוא משקהו הוי שאלה בבעלים [4]אבל אם משך תחלה ואחר כך השקהו לא הוי שאלה בבעלים. ב [1]לא שנא אם באו שאלת הבעלים עם שאלת הפרה כאחד לא שנא היה הוא שאול או שכור לו ואחר כך השאיל לו פרתו פטור [2]אפילו לא היה עמו בשעת שבירה ומיתה אבל אם לא היה עמו בשעת שאלה ואחר כך שאל את הבעלים או השכירם אין זה שאלה בבעלים אף על פי שהיה עמו בשעת שבירה ומיתה.

ג [5]שאל הבעל ונתרצה להיות שאול לו אף על פי שלא התחיל במלאכת השואל בשעת משיכת הפרה [6]אלא מזמין ומכין עצמו ללכת חשוב שפיר עמו במלאכתו אבל [7]באמירה שאומר להיות שאול לו ולא הכין עצמו למלאכתו לא הוי שאלה בבעלים.

ד [8][9]השאיל לו בהמתו או השכירה לו למשוי והלך עמה לסעדה ולהטעינה הוי שאלה בבעלים אף על פי שמעצמו נשאל לו ([10]ולא [11]כיש חולקין זה) [12]ואם לא הלך אלא לראות שלא יוסיף [1]עליה המשוי אין זה שאלה בבעלים ([7]וכן אם תפס לו השטעגר"ב הוי [13]לתקנת בהמתו ולא מקרי שאלה בבעלים).

ציונים ומקורות כ) טור קעיף ז'. ג) מרדכי ריש פרק השואל ב"מ סי' שע"ג. ד"מ ז'. ד) מרדכי שם בשם רמב"ם. ד"מ שם.
סימן שמו ו) תיבת עליה נשמטה ממהדורת באה"ג ואילך.

ערך לחם

סימן שמו סעיף ד' בסופו. השאיל לו סוסו ותפס המנף איסטריב"ו בלע"ז כדי שירכב, הוי לתקנת בהמתו. וב"י סעיף ז' בשם ראבי"ה הובא במרדכי ב"מ סי'

מורי זהב

סימן שמו סעיף ג'. אלא מזמין כו'. הרא"ש [ב"מ פ"ח סי' ו'] הוכיח כן מדאמרינן ריש פרק השואל [צ"ד ע"ב] בעלים באמירה מיקרי

באר הגולה

אחא וכיון שם דף ל"ה ע"א, ופסק כדברי המיקל על השואל, וכן בהלכות [נ"ד ע"ב מדפי הרי"ף], ע"כ [בשון הה"מ שם]. וכ"כ המוס' שם [ד"ה איתמר] בשם ר"מ, מטעם דכל היכא דפליגי רב אחא וכיון הלכה כדברי המיקל, אע"ג דהוי חומרא לגבי מפקיד מ"מ משיב קולא לפטור המוחזק. ג. מבואר שם [צ"ד ע"א] במשנה. ד. מבואר במימרא דרבא שם דף ל"ז ע"א. ה. שם במימרא דרבא. **סעיף ב' ו.** שם [בטור] סעיף (ג') (ד'), ומבואר שם במשנה [ב"מ צ"ד ע"א]. ז. ברייתא שם דף ל"ה ע"ב. **סעיף ג' ח.** שם [בטור] סעיף ו', ושכ"כ הרא"ש, וכ"כ הרמ"ם בפסקיו שם [ב"מ פ"ח סי' ו'] בשמו, והוכיח זה שם בפסקיו מהא דמשמע דוקא בעידן עבידתייהו, שם דף (ל"ד) [צ"ז] ע"א, ולעיל דף ל"ד ע"ב אמרינן בעלים באמירה, ול"ל דמשעה שמזמין ומכיין עצמן ללכת מיקרי בעידן עבידתייהו. **סעיף ד' ט.** שם [בטור] סעיף ו', ועובדא דמרימר בר חנינא דאוגר כודנייתא, שם [ב"מ] דף ל"ז ע"א, וכדאמרו ליה רבנן לרבא. י. וסברי דכל שעשה מעצמו אין זה עמו במלאכתו. כ. שם בעובדא המזכרת [באות ט'] לקוף איגלאי מילתא דלמיסר טעונה וכו'.

באר היטב

בב' פרות שאולות שמתו בזמן השאלה ושייב לו עליהן בתוספתן, והמתנע מודה לו בחצי מהן ועל השייב מייב ליתנע שבועה דאוריתא כדין מודה מקצת, ואינו יכול ליתנע, משו"ה משלם, משא"כ (בשאול) [בהשאיל] לו אחת והשכיר אחת, ומתה אחת והשניה עומדת חיה, דאין מתנגן אלא על האחת, דהרי על העתונה חיה א"ל הילך וקחנה לך ואין כאן מודה מקצת. אמו"ע [סק"א]:

סימן שמו סעיף א' א. השקהו. הוא הדין אם עשה עמו אמ"כ מלאכה גמורה, אלא נקט זה משום רגותא דהשקהו בשעת שאלה דפטור: **סעיף ב' ג** אפילו לא היה עמו בשעת כו'. כבר כתבתי [בסק"א] הלימוד לזה מדיוקא דקרא: **סעיף ג' ד** אלא מזמין ומכין כו'. והיינו דוקא כשהגתיתו לעשות מלאכתו ולא קבע לו השואל לזה זמן, אבל אם קבע לו השואל זמן אימתי יעשה מלאכתו, אף שהוא מוכן לא מיקרי שאלה בבעלים, כ"כ הטור [סעיף ו'] בשם הרמ"ה. ונראה דגם הרא"ש [ב"מ פ"ח סי' ו'] מודה בזה, ועיין פרישה [שם]: **סעיף ד' ה** ודלא כיש חולקין כו'. עיין ד"מ [סעיף ד'] שם הביא דעת המרדכי [ב"מ סי' שע"ג] דס"ל דבעינן שהשואל יבקש ממנו לעשות מלאכה זו: **ו** לתקנת בהמתו. דאם יעלה על הבהמה אלא תפיסת השטעגר"ב, יכאיב לה:

חידושי רעק"א

סימן שמ"ו ש"ך ס"ק א'. ודוק. נ"ב, עיין בתשובת בני כהונה בית דין [ח"א] סי' (כ"ח) [כ"ב] בתלונה:

ביאור הגר"א

ב' פרה בתשיבה כו' (ע"כ): ב. לא שנא היה [עמו בשאלה] כו'. ל"ה ג': ג. (ליקוט) בעוד שהוא משקהו. לאפוקי אמ"כ, כמו השמיני היום ומשמילן למחר בסעיף ח'. וקאמר והשקהו כו', דס"ל להרמב"ם [פ"ב משאלה ה"א] דוקא אחר שהתחיל במלאכה, וכמ"ש [שם צ"ז ע"א] בעידן עבידתייהו, אבל לתוס' [שם צ"ד ע"א ד"ה פרה] ורא"ש [שם פ"ח סי' ו'] אפילו קודם לכן בשעה שהלך, וכמ"ש בסעיף ג' (ע"כ): ה. אבל אם כו'. שם [צ"ז ע"א] ומחמתין ל"ד ב', וכמ"ש בסעיף ב': (ליקוט) אבל אם משך כו'. שם [צ"ז ע"א] ומי פקא כו' (ע"כ): **סעיף ב' ה.** (ליקוט) אבל אם לא כו'. מתמתין [ב"מ צ"ד ע"ב] וגמ' שם [צ"ה ע"ב] (ע"כ): **סעיף ג' ו.** (ליקוט) שאל כו'. עיין תוס' [ב"מ] ל"ד ע' ד"ה פרה בתשיבה כו' ובהרא"ש שם [פ"ח] סי' ו' (ע"כ): **סעיף ד' ז.** (ליקוט) אף על פי כו'. כן משמע שם בגמ' [ב"מ צ"ז ע"א] דקאמר איגלאי מילתא כו', משמע דמעצמו עשה, ודוקא כה"ג (ע"כ): ח. כיש חולקין. ומפרשים השואל נקט מהמשאיל: ט. וכן כו'. גלמד מהנ"ל: (ליקוט) וכן אם כו'. מרדכי [ב"מ סי' שע"ג] והגהות אשרי שם [פ"ח סי' ז'], מהנ"ל (ע"כ):

גליון מהרש"א

סעיף ב'. ואח"כ שאל את הבעלים. עיין ממ"ע בקצה"ה. סעיף ד' בהג"ה. הוי לתקנת בהמתו. עיין ממ"ע סימן נ"ל סעיף ה' קק"ח וכש"ך שם [סק"ב]. ולאה נסברת הממ"ע,

גמורה, אלא דנקט זה לרגותא דהשקהו בשעת שאלה דפטור. ממ"ע [סק"ב]: סעיף ג' ב. מזמין. והיינו דוקא כשהגתיתו לעשות מלאכתו ולא קבע לו השואל זמן לזה, אבל אם קבע לו זמן אימתי יעשה מלאכתו, אף שהוא מוכן לא מיקרי שאלה בבעלים, כ"כ הטור בשם הרמ"ה. ונראה דגם הרא"ש מודה בזה. שם [סמ"ע סק"ד]: ג. באמירה. והש"ך [סק"א] כתב דאין דין זה מוכרח. ע"ש שהכיא לאיה מהתוס' וכיון ירושם והמרדכי

שלחן ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> - כה חו"מ ט (רצא - שנח) קארו, יוסף בן אפרים עמוד מס 254 **הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה**

צה: השואל את הפרה פרק שמיני בבא מציעא

איבעיא אימא כדמחליף רבה בר אבוה. תימה דאמאי דחק לאוקמי כר׳ יהודה דלית הלכתא כוותיה דקי״ל דשוכר כשומר שכר כדמשמע בריש המפקיד (לעיל דף לד.[מ]) ולקמן (דף לז.) גבי מרימר דאגר כודניתא לבי חוזאי ובכמה דוכתי[נ]: **הא** מדסיפא דכתיבא בהדיא. שואל לכתיב בה פטור בבעלים בהדיא: קתני. מתניתין בבעלים פטור: [דאתיא מדרשא]. שאר שומרים דאמרי דהו פטור מדרשא לא קתני: הכא בברייתא גרסינן שכרה ושכר בעליה עמה: במקום אחר. שלא במקום הפרה ובלבד שמהא מלאכתו של שואל או של שוכר: כש״ש דמי. ותנא שוכר בבעלים פטור וה״ה לשומר שכר אבל שומר חנם לא קתני: ותנא שומר חנם. שאף על פי שאין מיצוי אלא פשיעה פטור בבעלים: והוא הדין לשומר שכר. בין בפשיעה ובין בשאר מיצויים: **איבעיית אימא.** אי ניחא לך לאוקמא סתם ברייתא כר׳ יהודה טפי מר׳ מאיר אוקמא אשומר חנם וכר׳ יהודה כמו דמחליף רבה בר אבוה: לעולם הוא חייב. ואפי׳ בעליו עמו: עד שיהא בהמה ובעלים במלאכה אחת. כגון שם פרה שיש הבעל חורש בפרתו לעורך שואל בשדהו או שם חמור הוא יהא בעליו מחמר אחריו: דקמרפי ל״י ואזיל קמה. מופר והולך בקרקע לפניה ממרא תמיד לרפותה שהיא קשה: **והא מדסיפא על גבה.** ממש דתנא לה משום רבותא לאשמועינן דאפי׳ הכי חייב: רישא. מקום אחר נמי דנקט לה משום רבותא ואפ״ה[ג] פטור במלאכה אחרת: שאלה ואח״כ שאל בעליה. הואיל ולא הוי בשעת שאלה אע״פ שהיה בשעת שכירה ומתה אפ״ה חייב דבעינן בעלים בשאלים בשעת שאילה דבהמה כדילף לה לקמיה: באותה מלאכה. וכדאמר רישא דקאזיל ומרפי קמה וסיפא שמנהיגה במלמד הבקר דהוה ממש על גבה: אידי ואידי באותה מלאכה. ממש הוא מה לי מרפי קמה ומה לי מנהיגה: ועוד תניא. תיובתא לרב הסמוכה בסיפא דמילתא דאמר בעינן שיהא עמו משעת שאילה עד שעת שכירה: לומר לך היה עמו וכו׳. והכי אשמועינן קרא בעליו אין עמו בשעת שאילה אף על פי שהיה עמו בשעת שכירה חייב ולקמן מתרץ מהיכא משמע ליה הכי: תניא אידך. היא היא אלא מר דריש בהאי משמעותא ומר דריש בהאי משמעותא ולא גבי הדדי מגיא: תיובתא דרב המנונא. בתרוייהו מילתיה בגמרא דאמר אותה מלאכה בעינן אומתינו׳ מברייתא קמייתא דקתני אע״פ שבעלים עושין במקום אחר ובגמרא דאמר עד שמהא[ד] עמו בשעת שכירה הוא מיבעיא מהך ברייתא[ה]: אביי סבר לה וכו׳. השתא מהדר לפרושי מהיכא ילפי הכי תנאי דכשעת שאילה בעינן ובשעת שכירה ומתה לא בעינן: אביי סבר לה כר׳ יאשיה. דאמר בעינן חלוק ואע״ג דלא כתיב יחדו כמאן דכתיב דמי ולא משמע ליה לפרושי אחד אחד בפני עצמו בכל מקום שהזכיר ב׳ דברים ופסק עליהו דין או איסור: מתרץ לקראי. דלעיל: כרבי יאשיה. (ג) דמפרש דבשעת שאילה בעינן בשעת שכירה ומתה לא בעינן: ורבא מתרץ להו בתר דעתיה דרבי יונתן. דמשמע נמי אחד אחד לעצמו ומיהו אפ״ה מצינו למילף שפיר דמדא מייתיהו הוא דבעינן: דתניא ותניא אידך לא גרסינן דבכל מדא מתניתא דלעיל שייכי תרוייהו קראי בדרשא[ו] אלא ה״ג ומתרץ לה לקראי כרבי יאשיה בעליו אין עמו טעמא דליתיה בתרוייהו הא איתיה בחדא ולא איתיה בחדא פטור וכתיב אם בעליו עמו לא ישלם טעמא דליתיה בתרוייהו אלא היה עמו לא בשעת שאילה ה״ק בעליו אין עמו לא אמר ולא אמר ולר׳ יאשיה ה״ק בעליו אין עמו לא אמר ולא אמר ולהכי אין עמו דליתיה בתרוייהו אלא היה עמו בשעת שאילה ולא בשעת שכירה ומתה דע״כ לר׳ יאשיה אתרוייהו קאי דרישא בשאילה ובשכירה ומתה ועלה קאי ובעליו אין עמו ולר׳ יאשיה ה״ק בעליו אין עמו לא אמר ולא אמר כי היכי דמשמע ליה אשר יקלל את אביו ואמו עד שיקלל שיהיה ה״נ משמע ליה בעליו אין עמו דהאי אין אתרוייהו קאי אינו אמר ולא אמר אינו אמר ולא אמר אינו אמר אינו אמר אינו

קצות החושן

סימן שמו (א) בפשיעה פטור. ודע דשליחות יד אפילו בעליו עמו חייב בכל השומרין, וכדאמרינן סוף פרק המפקיד [ב"מ] דף מ"ח [ע"ב] לא תאמר שליחות יד לא בשומר חנם ולא בשומר שכר ותיתי משואל, ומה שואל לדעת בעליס קא עביד שלא בה יד חייב, שומר חנם ושומר שכר לא כל שכן, למה נאמר, תדא לומר לך שליחות יד איכה בריכה מסרון, ואידך שלא תאמר דיו לבא מן הדין להיות כגדון מה שואל בבעליס פטור אף שומר חנם ושומר שכר בבעליס פטור, ולמאן דאמר שליחות יד בריכה מסרון תדא שלא תאמר דיו כו'. ומבואר דלכו"ע שליחות יד בבעליס חייב, וכיון דחייב בשומר חנם ובשומר שכר שלא יד בבעליס א"כ הוא הדין בשואל, וכגון שאלה למלאכה זו ושלא בה יד לעשות מלאכה אחרת, דחייב אפילו בבעליס, משום דשואל לא עדיף משאר שומרין, ואדרבה חיובו טפי משאר שומרין.

שליחות יד בשואל בבעליס

וראיתי בשו"ת בית יעקב סי' קמ"ג שכתב דגבי שואל קי"ל דשאלה בבעליס ושלא בה יד דפטור, וכמבואר בהדיא בגמ' ס"פ המפקיד לא יאמר שליחות יד לא בשומר חנם ולא בשומר שכר ונילף משואל, ומה שואל דלדעת בעליס קא עביד שלא בה יד חייב שומר חנם ושומר שכר לא כל שכן, [למה נאמר], תדא שלא תאמר שליחות יד בריכה מסרון, ואידך שלא תאמר דיו מה שואל בבעליס פטור אף שומר חנם ושומר שכר בבעליס פטור, וא"כ מבואר דשואל בבעליס כי שלא בה יד פטור, והוקא בשומר חנם ובשומר שכר שלא יד בבעליס חייב. וע"ש דמסיק א"כ יש לחייב שליחות יד בבעליס בכל השומרין חוץ מן השואל, עכ"ל. וגלאה שהבין דהא שאמרו לא תאמר בשומר חנם ובשומר שכר שליחות יד ותיתי משואל ומה שואל דלדעת בעליס קא עביד שלא בה יד חייב, היינו שליחות יד ממש, וזה אמרו דיו לבא מן הדין להיות כגדון, דהיינו דגבי שואל שליחות יד ממש פטור בבעליס ובשאר שומרין חייב. ולימה, דגבי שואל לא בתיבא כלל שליחות יד, אלא דממילא חייב היכא דשלא בה יד ממש כגון שבינה למלאכה אחרת שאינה שאולה לה, ומשום דכל חיובי דשומרין גייבה ואבידה ממילא מחייבי בשואל, דוכי ישאל מוסיף על עניין ראשון כדאיתא ר"פ השואל [שם צ"ה ע"א], אלא הא דאמרי לא תאמר שליחות יד בשומר חנם ובשומר שכר ותיתי משואל ומה שואל דלדעת בעליס עביד חייב, היינו שואל למלאכתו ממש וכמו שפירש רש"י שם [ד"ה ותיתי], ומה שואל דלדעת בעליס קא עביד שלא בה יד חייב, היינו שלא בה יד לעשות מלאכתו מדעת בעליס חייב באונסין, שומר שכר ושומר חנם דלא מדעת בעליס עבדי מלאכה מכל שכן דחייב באונסין, ולזה משני דיו לבא מן הדין, דשואל שעושה מלאכתו ממש פטור בבעליס. וא"כ בחר דגבי קרא בשומר חנם ובשומר שכר דשלא בה יד שלא מדעת בעליס חייב, ממילא נמי בשואל כה"ג שלא בה יד לעשות מלאכה שלא מדעת בעליס דחייב, דהא בשואל לא בתיבא שליחות יד כלל ואינו אלא בתורת חיוב דשאר שומרין שבפרשה ומשום דכתיב וכי ישאל וי"ו מוסיף על עניין ראשון, ואם עושה מלאכה אחרת שלא מדעת בעליס חייב אפילו בעליס עמו.

והארכתי בפשיטות להוליא מסברת שו"ת המזכר שכתב בפשיטות דשליחות יד בכל השומרין חייב ובשואל פטור בבעליס. וחה ולאי כל שלא בה יד ממש למלאכה שאינו שאול, דחייב בשואל בבעליס עמו. וע"ש שכתב פלפול ארוך בגמ' פרק השואל [ב"מ] דף ל"ו [סוף ע"א] בהא דבעי רמי בר חמא וכו', דאגר מינה והדר נסבה, בעל שואל או שוכר, ע"ש. ולפי מה שכתבנו, רוב דבריו שם דמויים.

(ב) שנאמר אם בעליו עמו. עיין סמ"ע סק"ח, ועיין מה שכתבנו לעיל בסימן ר"ל סק"ח.

קצות החושן

שאולות הן שמתו והשואל אומר אחת השאולה מתה ודאי אבל השניה שמתה איני יודע אם השאולה האחרת או השכורה מתוך שאינו יכול לישבע שהרי אומר איני יודע ישלם השתים.

סימן שמו

דין פטור שאלה בבעלים עם כל דיניו ובעל בנכסי אשתו

ובו י"ט סעיפים

א השואל והיה המשאיל עם השואל במלאכתו בשעה שמשך הדבר השאול אפילו נגנב או אבד (א)בפשיעה פטור (ב)שנאמר אם בעליו עמו לא ישלם לא שנא היה עמו בשאלה שהשאיל את עצמו לעשות מלאכתו לא שנא היה עמו בשכירות שהשכיר עצמו לו לא שנא היה עמו באותה מלאכה של הדבר השאול לא שנא במלאכה אחרת אפילו אמר לו השקני מים והשקהו והשאיל לו פרתו בעוד שהוא משקהו הוי שאלה בבעלים אבל אם משך תחלה ואחר כך השקהו לא הוי שאלה בבעלים.

ב לא שנא אם באו שאלת הבעלים עם שאלת הפרה כאחד לא שנא היה הוא שאול או שכור לו ואחר כך השאיל לו פרתו פטור אפילו לא היה עמו בשעת שבירה ומיתה אבל אם לא היה עמו בשעת שאלה ואחר כך שאל את הבעלים או השכירם אין זה שאלה בבעלים אף על פי שהיה עמו בשעת שבירה ומיתה.

ג שאל הבעל ונתרצה להיות שאול לו אף על פי שלא התחיל במלאכת השואל בשעת משיכת הפרה אלא מזמין ומכין עצמו ללכת חשוב שפיר עמו במלאכתו [א](ה)אבל באמירה שאומר להיות שאול לו ולא הכין עצמו למלאכתו לא הוי שאלה בבעלים.

ד ו"השאיל לו בהמתו או השכירה לו למשוי והלך עמה לסעדה ולהטעינה הוי שאלה בבעלים אף על פי שמעצמו נשאל לו (ולא ג"כים מולקין בזה) ואם לא הלך אלא לראות שלא יוסיף עליה המשוי אין זה שאלה בבעלים (ד"וכן אם מפס לו הסטענגר"ב הוי לתקנת בהמתו ולא מקרי שאלה בבעלים).

ציונים ומקורות סימן שמו א. שמות כ"ב י"ד. ב. עוד מעיף ז'. ג. מרדכי ריש פרק השואל ב"מ סי' שע"ג. ד"מ ז'. ד. מרדכי שם בשם רא"י. ד"מ שם.

נתיבות המשפט

משפט הכהנים - חידושים

סימן שמו (ה) אבל באמירה. והש"ך [סק"א] פסק דכשאומר לו בפירוש שיעשה מלאכה מיד בשעת שאלה הוי כהכנה.

משפט האורים - ביאורים

סימן שמו [א] אבל באמירה. עיין ש"ך ס"ק ה' דמוכח דבאמירה בלא הכנה וכו'. ולא ידעתי איך תמיהב בזה קושית המוספות ריש פרק השואל [ב"מ צ"ד ע"א ד"ה פרה]. ולריך לומר דכשאומר לו בפירוש שיעשה לו מלאכה מיד הוי כהכנה, וגבי שאלה [שם צ"ד ע"א] וגם בהפיה [שם פ"א ע"א] לא אמר לו בשעת שאלה, אלא שיש עליו החיוב שנתחייב מקודם. אמנם לפענ"ד נראה דאף המוס' מודים דבעינן הכנה דוקא, והמוס' פרק חזקת הבתים [ב"ב מ"ג ע"ב ד"ה דאמר] רלו להשמיענו דין מחודש, דאף היכא שהכין עצמו על שמירה לאמר לא מהני כיון שקבע זמן כמ"ש הסמ"ע ס"ק ד', והמוס' אף שהיו יכולין לתרץ כמו בפרק השואל מ"מ בחו להשמיענו דין מחודש.